UNHCR
The UN Refugee Agency

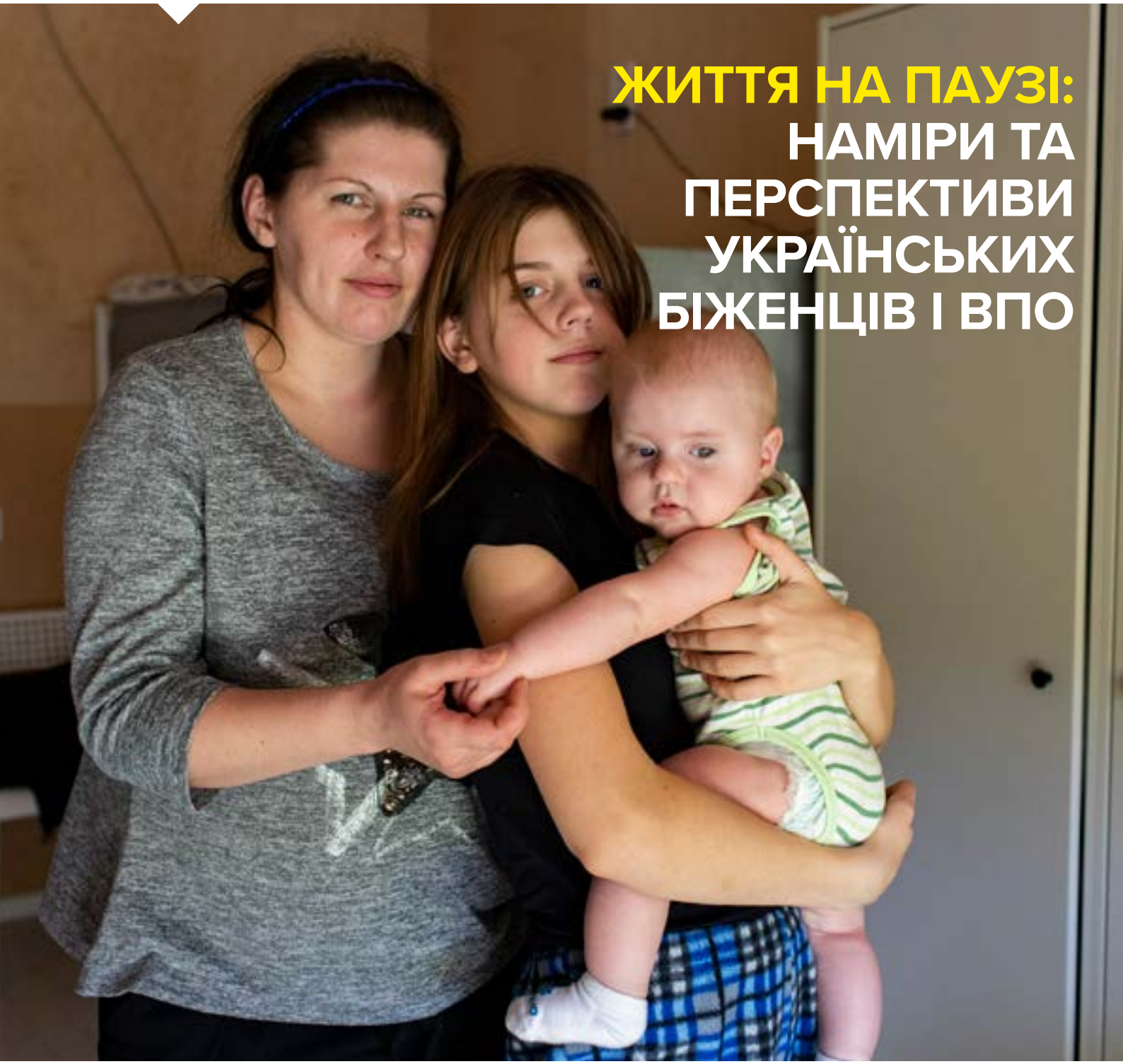

ЖИТТЯ НА ПАУЗІ: НАМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ І ВПО

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЗВІТ ЩОДО НАМІРІВ № 4

ЛИПЕНЬ 2023 Р.

Зміст

Резюме 3

Вступ та методологія 14

Характеристики домогосподарств та соціально-економічні умови 18

Наміри щодо повернення 26

Рушійні чинники намірів 35

Сприятливі чинники та перешкоди для повернення 44

Додаток 1. Вибірка та зважування 52

Додаток 2. Регресійний аналіз 59

Подяка

Дані, використані в цьому звіті, були зібрані завдяки партнерству між УВКБ ООН та Ipsos SA (Швейцарія), які провели опитування біженців та внутрішньо переміщених осіб з України. Вони були доповнені обговореннями у фокус-групах, які проводили представництва УВКБ ООН в різних країнах.

Ми висловлюємо вдячність партнерам УВКБ ООН, органам місцевої влади, громадянському суспільству, міжнародним організаціям, волонтерам, які допомагають біженцям, та донорам за активну участь і підтримку. Ми також вдячні Світовому банку та Міністерству соціальної політики України за їхній внесок у проведення дослідження щодо намірів ВПО. Насамперед, УВКБ ООН хотіло б відзначити стійкість і силу українських біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні, які постійно розповідають нам про свої проблеми, страхи та надії і безпосередньо роблять внесок у просування та підтримку діяльності зі збору даних.

Наші контакти:

Європейське регіональне бюро
УВКБ ООН
Email: rbeext@unhcr.org
Вебсайт: www.unhcr.org/europe

Представництво УВКБ ООН в Україні
Email: ukrki@unhcr.org
Вебсайт: https://www.unhcr.org/ua

Ipsos SA у Швейцарії
Chemin du Chateau-Bloch 11
1219 Le Lignon – Genève
Email: contact_switzerland@ipsos.com

Фото на обкладинці

Україна. 32-річна Ольга, її 4-місячний син Ігор та 12-річна донька Алла були вимушені рятуватися втечею з Лисичанська, одного з найбільш постраждалих міст у Луганські області. Зараз вони живуть у Центрі матері і дитини «Незламні матусі» у Львові, підтримку якому надає УВКБ ООН. © УВКБ ООН/Andrew McConnell

СЛОВАЧЧИНА. *Українська матуся відкриває безпечний простір для біженців у Словаччині. Вона каже: «Моя робота – створення простору, де мами та їхні дітки будуть почуватися спокійно»*
*© УВКБ ООН/*Caroline Bach

Резюме

У продовження першого, другого та третього регіональних звітів про наміри біженців з України та першого звіту про наміри внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні, у цьому **четвертому** звіті представлені висновки стосовно намірів як біженців, так і ВПО, щоб надати порівняльний огляд намірів та різних чинників, що впливають на прийняття рішень. Основна мета цих регулярних опитувань про наміри полягає в зборі первинних даних щодо намірів, становища та перспектив українських біженців і ВПО, а також факторів і рушійних чинників, що зумовлюють їхні рішення, щоб забезпечити належне врахування їх думки в обговоренні довгострокових рішень щодо їхнього майбутнього та з метою використання отриманих даних в адвокаційній діяльності, розробці програм та прийнятті рішень всіх заінтересованих сторін. Аналіз ґрунтується на **інтерв'ю, проведених з квітня по травень 2023 року** з членами **3 850 домогосподарств біженців по всій Європі** та **4 000 домогосподарств ВПО в Україні**, і доповнюється висновками дискусій у фокус-групах.

Ключові висновки

1 БІЛЬШІСТЬ БІЖЕНЦІВ І ВПО ВСЕ ЩЕ СПОДІВАЄТЬСЯ У МАЙБУТНЬОМУ ПОВЕРНУТИСЯ ДО МІСЦЯ СВОГО ПОХОДЖЕННЯ, АЛЕ ПОКИ ЩО ЗНАЧНА ЇХ ЧАСТИНА ПЛАНУЄ І НАДАЛІ ЗАЛИШАТИСЯ У МІСЦІ СВОГО ПОТОЧНОГО ПЕРЕБУВАННЯ. ЗАГАЛОМ, НАМІРИ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ ЗАЛИШАЮТЬСЯ СТАБІЛЬНИМИ З ЧАСОМ.

БІЖЕНЦІ **ТА** **ВПО**

14% **15%**

біженців і ВПО відповідно повідомляють про плани повернутися в рідні місця на постійній основі протягом наступних трьох місяців, незважаючи на вторгнення що триває, військові дії та масштабне руйнування інфраструктури і пошкодження житла в Україні. Частка осіб, які мають плани повернутися в короткостроковій перспективі, є вищою серед біженців із Миколаївської і Чернігівської областей, а також серед ВПО з Миколаївської, Київської областей та з міста Києва, і значно нижча серед ВПО зі східної України (за винятком Харківської області).

62% **67%**

біженців і ВПО відповідно висловлюють бажання в майбутньому повернутися. Частка осіб, які сподіваються повернутися, вища серед ВПО із Запорізької, Херсонської та Дніпропетровської областей. Біженці, яких прийняли сусідні з Україною країни, частіше повідомляють, що мають надію повернутися, ніж ті, які живуть в інших європейських країнах (71% та 57%).

18% **6%**

біженців і ВПО ще не визначилися щодо повернення у майбутньому. Тих, хто не визначився щодо повернення, більше серед біженців з Полтавської, Донецької, Вінницької, Житомирської, Луганської областей та з міста Києва, а також серед ВПО з Київської і Луганської областей. Таких людей більше серед біженців, які виїхали до країн, що не межують з Україною (24% та 8%).

6% **12%**

біженців і ВПО відповідно повідомили, що не мають планів або надії повернутися. Частіше повідомляють, що не мають надії повернутися, біженці з Львівської та Луганської областей, а також ВПО з Луганської, Київської та Донецької областей.

2 ХОЧА НАМІРИ БІЖЕНЦІВ ТА ВПО ДУЖЕ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ В МІСЦЯХ ЇХ ПОХОДЖЕННЯ ТА СТАНУ ЇХНЬОГО ЖИТЛА, НА НИХ ТАКОЖ ВПЛИВАЮТЬ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНКРЕТНОГО ДОМОГОСПОДАРСТВА, А ТАКОЖ ЇХНЄ НИНІШНЄ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ.

ПЛАНИ ПОВЕРНУТИСЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ ТРЬОХ МІСЯЦІВ БІЛЬШЕ ПОШИРЕНІ СЕРЕД:

- **Біженців**, які перебувають в більш уразливому становищі та мають труднощі щодо самостійного забезпечення своїх потреб у приймаючих країнах (це люди похилого віку; особи, які розмістилися у родичів чи друзів; ті, хто в якості джерела доходу отримує грошові перекази);
  ті, хто, можливо, отримує більше інформації про своє місце походження (тобто відвідували Україну з тих пір, як виїхали); а також ті, хто бажає возз'єднатися з близькими родичами та подбати про своє майно (тобто мають подружжя або дітей, які залишилися в Україні, та має житло в Україні, яке не було повністю знищене).
- **ВПО** з територій, тимчасово окупованих Російською Федерацією; ті, які перебувають в більш уразливому становищі та мають труднощі щодо самостійного забезпечення своїх потреб в районах переміщення (це люди похилого віку; особи, які розмістилися у родичів чи друзів); ті, хто отримує достатньо інформації про ситуацію в місці свого походження (тобто відвідували своє місце походження з тих пір, як виїхали); ті, хто має фінансові можливості для повернення (тобто здатні забезпечити більшість своїх основних потреб); та ті, хто бажає подбати про своє майно (тобто має житло в Україні, яке не було повністю знищене).

ПЛАНИ АБО СПОДІВАННЯ ЗРЕШТОЮ ПОВЕРНУТИСЯ БІЛЬШ ПОШИРЕНІ СЕРЕД:

- **Біженців,** які перебувають в більш уразливому становищі та мають труднощі щодо самостійного забезпечення своїх потреб у приймаючих країнах (це люди похилого віку, багатодітні, ті, хто має погані житлові умови у місці переміщення, має обмежені взаємовідносини з місцевим населенням та/або дає найгіршу власну оцінку якості життя); ті, хто, можливо, має більше інформації про своє місце походження (тобто відвідували Україну з тих пір, як виїхали); ті, хто перебуває недалеко від місць походження (тобто у сусідніх країнах); а також ті, хто бажає возз'єднатися з близькими родичами (тобто мають подружжя або дітей, які залишилися в Україні).
- **ВПО,** які перебувають в більш уразливому становищі та мають труднощі щодо самостійного забезпечення своїх потреб у місцях переміщення (це люди похилого віку, багатодітні, ті, хто отримує дохід від соціальної допомоги та/або розмістилися у родичів або друзів); ті, хто, можливо, має більше інформації про своє місце походження (тобто відвідували його з тих пір, як виїхали); а також ті, хто хоче возз'єднатися з близькими родичами і подбати про своє майно (тобто мають подружжя або дітей, які залишилися в місці походження, та хто має житло у місці походження, яке, за повідомленнями, не було пошкоджене або було частково пошкоджене).

3 ХОЧА ОСНОВНИМ СПРИЯТЛИВИМ ЧИННИКОМ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ БІЖЕНЦІВ ТА ВПО Є ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЮ РИЗИКІВ ДЛЯ БЕЗПЕКИ, НАЯВНІСТЬ ДОСТУПУ ДО ОСНОВНИХ ПОСЛУГ, ЖИТЛА ТА ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ – ЦЕ ТАКОЖ ВАЖЛИВІ ЗУМОВЛЮЮЧІ ФАКТОРИ І ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ СТАБІЛЬНОГО ПОВЕРНЕННЯ ДО РАЙОНІВ ПОХОДЖЕННЯ.

БІЖЕНЦІ **ТА** **ВПО**

БІЖЕНЦІ	ВПО
90%	95%

біженців і ВПО зазначили важливе значення факторів, пов'язаних з безпекою в місці їхнього походження, при прийнятті рішення щодо повернення. Ці частки є навіть вищими для переміщених домогосподарств зі сходу та півдня України та з міста Києва.

БІЖЕНЦІ	ВПО
90%	85%

біженців і ВПО зазначили важливе значення факторів, пов'язаних з доступом до основних послуг, засобів до існування та житла в місці їхнього походження. Доступ до роботи та засобів до існування в місці походження має особливо важливе значення для біженців, особливо зі східної та південної України та з міста Києва; водночас для ВПО, особливо зі східної та південної частини країни, більш важливо мати доступ до електроенергії та водопостачання.

БІЖЕНЦІ	ВПО
74%	56%

біженців і ВПО зазначили важливе значення факторів, пов'язаних із наявністю доступу до основних послуг і засобів до існування в місці їхнього теперішнього перебування в умовах переміщення. Зокрема, для біженців труднощі з доступом до стабільного житла, послуг охорони здоров'я чи можливостей роботи в приймаючих країнах будуть мати важливе значення при прийнятті рішення щодо повернення.

БІЖЕНЦІ	ВПО
69%	64%

біженців і ВПО зазначили важливе значення наявності доступу до інформації про ситуацію в місці їхнього походження та/або достатніх ресурсів чи підтримки для повернення. Серед біженців ця частка є ще вищою для осіб, які перебувають у країнах, що не межують з Україною.

4 РЕЗУЛЬТАТИ В ОБОХ ГРУПАХ СВІДЧАТЬ ПРО НАЯВНІСТЬ ДУЖЕ ЧІТКОЇ ВІДМІННОСТІ МІЖ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ, ЯКІ ЗМОГЛИ ПОЇХАТИ НА КОРОТКИЙ ТЕРМІН, ЩОБ ВІДВІДАТИ МІСЦЕ СВОГО ПОХОДЖЕННЯ, І ТИМИ, ЯКІ НЕ ЗМОГЛИ ЦЕ ЗРОБИТИ.

БІЖЕНЦІ

ТА

ВПО

39%	50%
повідомили, що принаймні один раз поїхали на короткий термін, щоб відвідати місця свого походження, причому більше ВПО повідомили, що відвідували місце свого походження не один раз (32% та 14%). Найчастіші причини, зазначені біженцями, з яких вони їздили назад в місце свого походження: відвідання родичів або друзів, отримання медичної допомоги та отримання документів. Для ВПО основні причини відвідування місця походження: перевірити своє майно, забрати особисті речі та провідати родичів або друзів.	
40%	35%
зазначили, що вони б не змогли відвідати своє місце походження, навіть якби захотіли. Найчастіші причини, зазначені біженцями, через які вони не могли поїхати назад на батьківщину: проблеми з безпекою та брак коштів, потім обов'язки з догляду, відсутність документів і страх втратити свій правовий статус.	

- Серед тих, хто мав змогу ненадовго поїхати в місця свого походження, частіше фігурують такі категорії осіб: особи зі східного, центрального або північного регіонів України; особи, житло яких в Україні не було пошкоджене; які перебувають ближче до батьківщини (тобто, це ВПО і біженці, які живуть у сусідніх країнах або областях); особи, які мають більші родини та особи з більшими фінансовими можливостями (тобто наразі працюють). Ті, хто не змогли відвідати батьківщину, частіше належать до таких категорій осіб: особи з більш уразливих домогосподарств (тобто з нижчим рівнем освіти, вищим рівнем безробіття); особи з дуже постраждалих територій (це східний і південний регіони України); особи, у яких в місці походження залишилося менше родичів.

5 СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА РІВЕНЬ ДОСТУПУ ДО ОСНОВНИХ ПОСЛУГ І ПРАВ У ТЕПЕРІШНЬОМУ МІСЦІ ПЕРЕБУВАННЯ ВАРІЮЮТЬСЯ СЕРЕД БІЖЕНЦІВ ТА ВПО ВІДПОВІДНО ДО МОЖЛИВОСТЕЙ АБО УРАЗЛИВОСТІ РІЗНИХ ГРУП.

БІЖЕНЦІ

ТА

ВПО

35% 27%

Становлять діти , водночас серед ВПО більше, порівняно з біженцями, дорослих чоловіків (24% та 13%) і людей похилого віку (21% та 14%). В категорії біженців більше домогосподарств, що складаються лише з однієї дорослої особи (віком від 18 до 59 років), яка має на утриманні інших членів сім'ї (36% та 29%), а також більше домогосподарств, до складаються з однієї або кількох дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які не мають на утриманні інших членів сім'ї (28 % та 21%). Водночас, в категорії ВПО більше домогосподарств, що складаються з двох або кількох дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які мають на утриманні інших членів сім'ї (34% та 30%), а також більше домогосподарств, що складаються з однієї або кількох осіб похилого віку (16% та 6%).

60% 54%

Надають перевагу факторам, пов'язаним з доступом до базових послуг, засобам до існування та житлу у місці походження. Працевлаштування та можливості отримати засоби до існування в місці походження має особливе значення для біженців, особливо зі сходу, півдня та з м. Київ; у той же самий час доступ до водопостачання та енергопостачання мають більше значення для ВПО, особливо зі сходу та півдня країни.

43% 33%

наразі працюють. Тим не менше, частка безробітних, які зараз шукають роботу, більша серед біженців, ніж серед ВПО, зокрема це ті біженці, які були переміщені нещодавно і зараз проживають у несусідній країні. В обох групах працюють більшою мірою **дорослі особи, які не мають на утриманні інших членів сім'ї.**

54% 67%

зазначили виплати державної соціальної допомоги як одне з джерел свого доходу. Більше біженців повідомляють про отримання доходу від роботи, хоча вони також частіше повідомляють про заощадження і грошові перекази як джерело доходу; респонденти з числа ВПО частіше зазначали українські пенсії та гуманітарну допомогу. В обох групах **домогосподарства з особами, які перебувають на утриманні інших членів сім'ї,** частіше є отримувачами виплат соціальної допомоги, тоді як домогосподарства, що складаються лише з осіб похилого віку, частіше покладаються на гуманітарну допомогу та/або пенсії. Грошові перекази більшою мірою отримують **одинокі піклувальники.**

35% 17%

повідомляють, що їхній дохід був достатнім для забезпечення більшості їхніх основних потреб. В обох групах домогосподарства, що складаються з осіб похилого віку, та домогосподарства, у складі яких є безробітні або економічно неактивні особи, частіше повідомляють про те, що їм важко забезпечити свої основні потреби.

Основні рекомендації

1 ОБЛАСТІ, В ЯКИХ БІЛЬША ЧАСТКА БІЖЕНЦІВ ТА ВПО ПОВІДОМЛЯЄ ПРО ПЛАНИ ПОВЕРНУТИСЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ ТРЬОХ МІСЯЦІВ, МАЮТЬ БУТИ ПРІОРИТЕЗОВАНІ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ, СПРЯМОВАНИХ НА УСУНЕННЯ ОСНОВНИХ ПЕРЕШКОД ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ, З УРАХУВАННЯМ КОНКРЕТНИХ КАТЕГОРІЙ ТА ПОТРЕБ ТИХ, ХТО ПЛАНУЄ ПОВЕРНУТИСЯ.

- Програми довгострокових рішень мають бути локалізовані і ґрунтуватися на потребах населення та ситуації в певній місцевості, що вимагає застосування територіального підходу, в центрі якого поставлена людина. Програми довгострокових рішень мають бути децентралізованими і розроблятися з урахуванням думки населення та можливостей, наявних у місцевих органів влади, які відповідають за надання послуг, а також громадянського суспільства і приватного сектору, і як це відображено в місцевих планах розвитку та відновлення.
- Підтримка рішень щодо забезпечення житлом, зокрема програми компенсації для людей, чиє житло було пошкоджене або зруйноване під час війни, має бути пріоритетом для Уряду України та його партнерів. Результати другої Швидкої оцінки збитків та потреб (RDNA2), яка була проведена Світовим банком та Організацією Об'єднаних Націй, свідчать про те, що пошкодження житла становить **37%** від загального обсягу збитків, завданих війною: станом на лютий 2023 року постраждало понад 1,4 млн одиниць житла. Кількість пошкоджених житлових об'єктів збільшилася через затоплення внаслідок руйнування у червні 2023 року дамби Каховської ГЕС в Херсонській області.
- Необхідно застосовувати цільове фінансування для підтримки ширших проєктів відбудови/відновлення, що сприятиме поверненню людей та зменшить навантаження на ключові міські райони прийому переміщених осіб та ініціативи, що можуть підтримати зайнятість на місцевому рівні для сприяння економічному зростанню.

2 ПРИЙМАЮЧИМ КРАЇНАМ ТА ГРОМАДАМ НЕОБХІДНО НАДАВАТИ ПОСТІЙНУ ПІДТРИМКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЖЕНЦЯМ І ВПО ЕФЕКТИВНОГО ДОСТУПУ ДО ПРАВ ТА ПОСЛУГ З МЕТОЮ СПРИЯННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ, ВІДПОВІДНО ДО ЇХНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ПОТРЕБ, ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ.

- Біженці і ВПО повинні бути повністю включені в національні системи та реально мати змогу користуватися соціально-економічними правами у приймаючих країнах та в місцях переміщення, включаючи доступ до роботи, фінансових послуг, освіти, житла та соціального захисту. Ефективне залучення біженців та ВПО забезпечує їм можливість робити свій внесок у розвиток приймаючих громад, посилює соціальну згуртованість, відволікає їх від застосування шкідливих механізмів подолання кризових ситуацій та виснаження активів, і, зрештою, сприятиме відбудові та відновленню України щойно з'являться умови для повернення. Надзвичайно важливо залучати до цих зусиль найбільш уразливі групи спільнот біженців і ВПО з метою протидії ризикам у сфері захисту.
- Незважаючи на те, що 43% біженців уже отримали роботу, і вже є перспективні ініціативи, спрямовані на сприяння економічній інтеграції, необхідні подальші інвестиції у забезпечення функціонування

необхідних мовних курсів, усунення невідповідності навичок, посилення доступу до офіційної зайнятості та висококваліфікованої роботи, підтримку підприємців з числа біженців, розширення доступу до послуг догляду за дітьми, а також забезпечення координаційної взаємодії між різними заінтересованими сторонами.

- Для більш уразливих спільнот біженців необхідні цілеспрямовані зусилля для розробки комплексних ініціатив, спрямованих на залучення, посилення доступу до довгострокових рішень забезпечення житлом, враховуючи, що 14% і досі живуть у місцях колективного розміщення, покращення перспектив працевлаштування спільно з приватним сектором за допомогою цільових ініціатив щодо забезпечення зайнятості, які включають мовні курси, догляд за дітьми та наставництво, а також ефективне включення до програм надання соціальної допомоги тих осіб, які не можуть працювати через вік, проблеми зі здоров'ям, відсутність фінансово прийнятних можливостей догляду за дітьми або брак можливостей працевлаштування.
- Оскільки лише 17% ВПО повідомили про те, що вони можуть задовольнити всі свої основні потреби або більшість таких потреб, необхідні додаткові програми підтримки органів врядування міст і громад, які приймають значну кількість ВПО. Ці програми мають бути спрямовані на вирішення проблем, з якими стикаються ВПО у досягненні самозабезпеченості та інтеграції в місцевих громадах у місці переміщення (тимчасово або в довгостроковій перспективі), а також на запобігання тому, що ці труднощі стануть чинником, який підштовхне до повернення у небезпечні та недостойні умови життя, або до подальшого переміщення за межі країни у пошуку міжнародного захисту за кордоном. Це передбачає підтримку створення джерел засобів до існування та спеціальні програми підтримки, спрямовані на усунення перешкод для доступу ВПО до ринку праці, включаючи ініціативи підтримки працевлаштування, розроблені з урахуванням конкретних потреб та характеристик переміщених осіб і адаптовані до попиту на ринку праці, надання можливостей підвищення кваліфікації та догляду за дітьми.

3 ПРИЙМАЮЧИМ ДЕРЖАВАМ НАПОЛЕГЛИВО РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ ЗАСТОСОВУВАТИ ГНУЧКИЙ ПІДХІД ДО КОРОТКОТРИВАЛИХ ПОЇЗДОК БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНУ, ЩО МОЖЕ СПРИЯТИ ПРИЙНЯТТЮ УСВІДОМЛЕНИХ РІШЕНЬ ЩОДО МОЖЛИВОГО ПОВЕРНЕННЯ В КРАЇНУ ПОХОДЖЕННЯ НА ПОСТІЙНІЙ ОСНОВІ.

- Дані опитування щодо намірів біженців свідчать про те, що ті з них, які змогли хоча б один раз на короткий термін поїхати в Україну після виїзду у зв'язку з переміщенням, частіше повідомляють про намір повернутися до місця свого походження. Як і в інших ситуаціях біженців, забезпечення їм можливості повертатися на нетривалі періоди на батьківщину, підтримувати зв'язки з рідними, громадами та дізнаватися про те, як складається ситуація у них в країні, може сприяти прокладенню шляху до більш тривалого повернення, коли дозволятимуть умови.
- УВКБ ООН рекомендує запровадити такі норми, щоб повернення в Україну на період до трьох місяців не впливало на правовий статус відповідної особи та пов'язані з ним права в приймаючій країні. У разі поїздок біженців в Україну на довший термін УВКБ ООН рекомендує, щоб держави тимчасово деактивували правовий статус таких осіб, а не припиняли його чи скасовували реєстрацію, щоб уникнути адміністративного тягаря та сприяти поновленню доступу до захисту, якщо буде необхідно. Застосування гнучких підходів до поїздок біженців на батьківщину може сприяти забезпеченню такої необхідної їм визначеності щодо наслідків відвідування України.

МОЛДОВА. *Дженніфер, 20 років, українська біженка, яка живе в Молдові, перебирає книги, передані місцевій ГО «Лаолата», в громадському центрі цієї організації.*
*© УВКБ ООН/*Colin Delfosse

Стислий огляд результатів

КАТЕГОРІЇ ДОМОГОСПОДАРСТВ

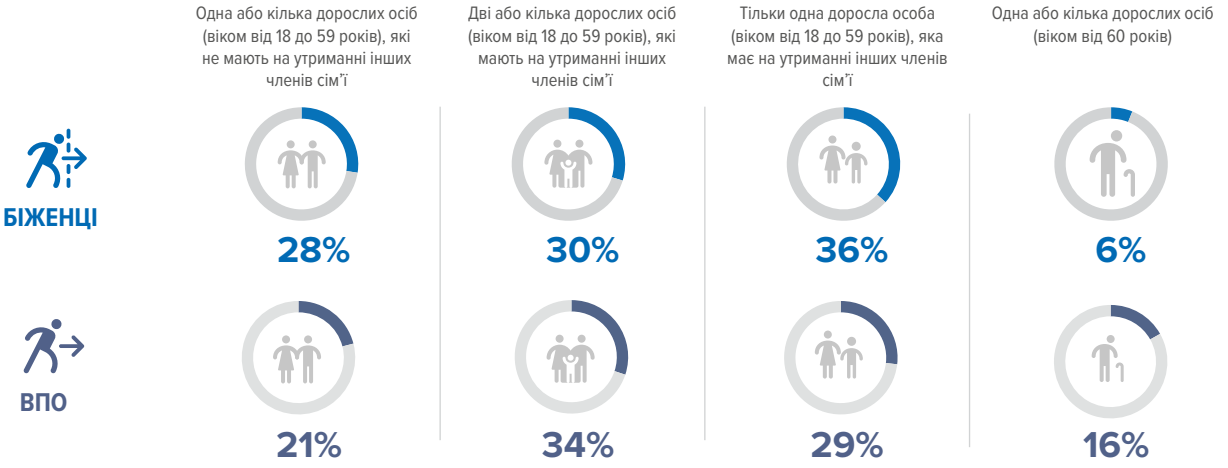

ОСНОВНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

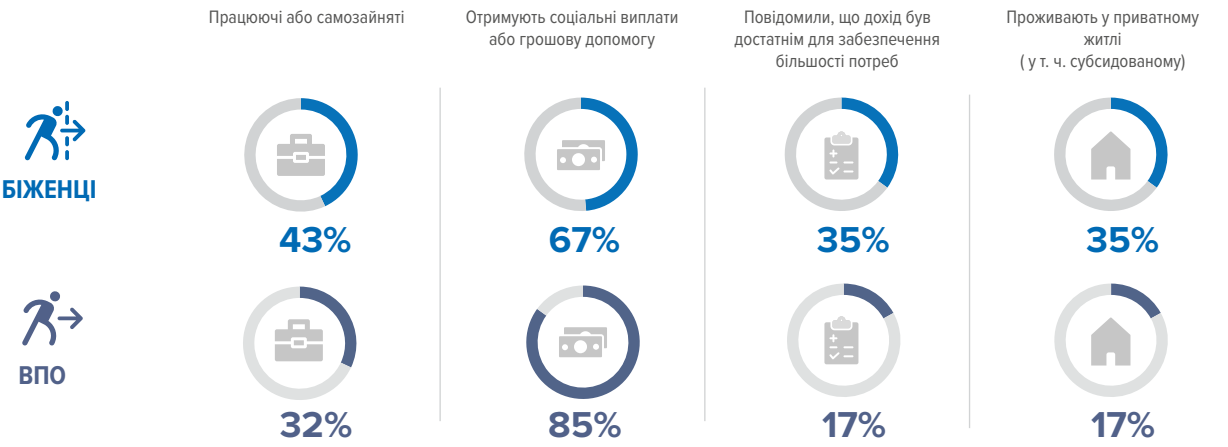

МІСЦЯ ПОХОДЖЕННЯ ТА ПЕРЕМІЩЕННЯ

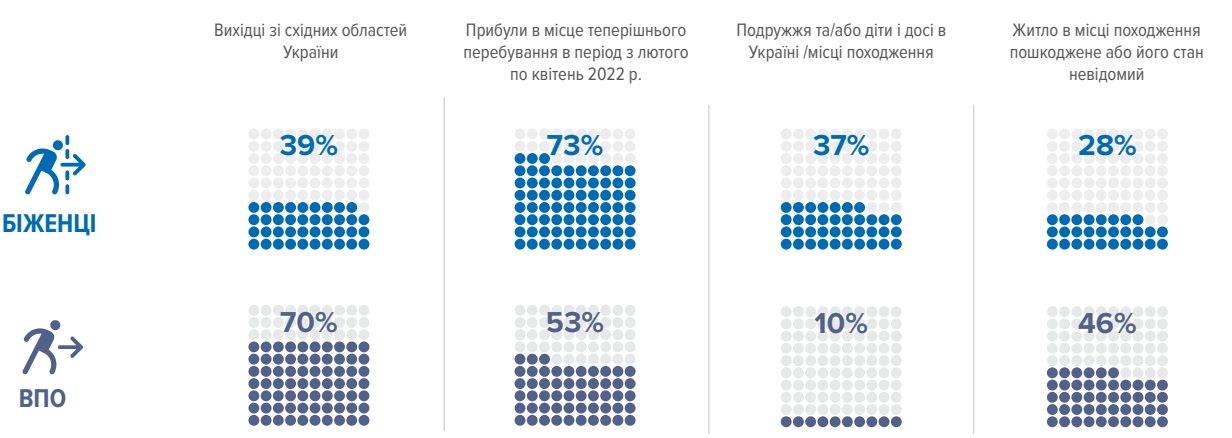

КОРОТКОТЕРМІНОВІ ПОЇЗДКИ

Їздили в Україну / місце походження принаймні один раз

Біженці **39%**

ВПО **50%**

Не могли б поїхати в Україну / місце походження навіть якщо хотіли б

Біженці **35%**

ВПО **40%**

Основні причини здійснення поїздок в Україну / місце походження

Біженці:
1. Провідати родичів
2. отримати документи,
3. отримати медичну допомогу

ВПО:
1. Перевірити майно
2. забрати особисті речі
3. провідати родичів

НАМІРИ ПОВЕРНУТИСЯ

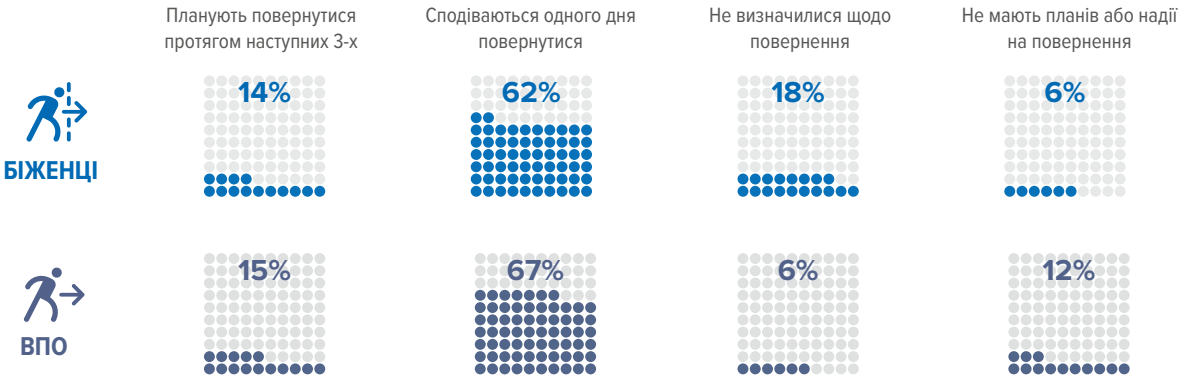

СПРИЯТЛИВІ ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАТИМУТЬ НАМІРИ ПОВЕРНУТИСЯ

УКРАЇНА. *89-річна Тамара зі своїм 60-річним сином у центрі колективного проживання ВПО в Дніпрі.*
*© УВКБ ООН/***Alina Kovalenko**

Вступ та методологія

Більше року з початку повномасштабного вторгнення в Україну понад чверть населення України перебуває в умовах вимушеного переміщення, оскільки людям довелося покинути свої домівки через війну, – і це одна з найбільших у світі криз переміщення. Згідно з даними МОМ[1], в Україні **понад 5 млн людей залишаються внутрішньо переміщеними особами**. Згідно з оцінками УВКБ ООН, станом на середину червня 2023 року близько **6,3 млн біженців з України прибули в Європу та інші країни**, причому тільки в європейських державах зареєстровано понад 5,9 млн українських біженців[2].

Щоб забезпечити належне врахування думки біженців і ВПО в обговоренні рішень щодо їхнього майбутнього та з метою використання отриманих даних для розробки фактологічно обґрунтованих заходів реагування в приймаючих країнах та в Україні УВКБ ООН регулярно проводить опитування щодо намірів українських біженців та ВПО, збираючи первинні дані стосовно їхніх характеристик, поточного становища та намірів, а також факторів, що впливають на прийняття ними рішень. В доповнення до першого, другого та третього регіональних звітів щодо намірів біженців з України та першого звіту щодо намірів ВПО в Україні у цьому **четвертому звіті** представлені основні результати останнього раунду збору даних в обох цих групах. Мета звіту – відповісти на чотири основних запитання:

- Які **соціально-демографічні характеристики домогосподарств** та поточні **соціально-економічні умови** біженців і ВПО можуть вплинути на їхні наміри? (Розділ 1)
- Які **наміри або плани** у біженців і ВПО в коротко- та довгостроковій перспективі? (Розділ 2)
- Які основні **причини та рушійні чинники** впливають на рішення та планування біженців і ВПО? (Розділ 3)
- Які основні **сприятливі фактори** можуть визначати наміри повернутися серед біженців та ВПО? (Розділ 4)

1 Див. МОМ Звіт про внутрішнє переміщення в Україні — Опитування загального населення, раунд 6 (17 - 23 червня 2022 р.)
2 Оновлену інформацію див. на сторінці УВКБ ООН Портал оперативних даних по Україні.

Методологія

Четвертий раунд опитувань щодо намірів біженців з України та другий раунд опитувань щодо намірів ВПО, які проживають в Україні, проводилися паралельно у квітні-травні 2023 року. В опитуванні респондентів з числа ВПО для збору даних використовувався телефонний режим, в опитуванні біженців використовувалася комбінована методика збору даних в телефонному та онлайн режимі. Застосовувалися різні методи вибірки, адаптовані до кожної групи та режимів збору даних. Загалом було опитано **4 000 домогосподарств ВПО** та **3 850 домогосподарств біженців**. Опитувальник, який використовувався серед біженців, було адаптовано для ВПО, переміщених в межах України, щоб можна було порівняти результати у цих двох групах населення. Вибірку та збір даних здійснювала компанія **Ipsos SA**.

Біженці:

- **Телефонні опитування:** в якості основи для вибірки[3] використовувалися списки біженців, зареєстрованих УВКБ ООН для отримання грошової допомоги в **Польщі, Республіці Молдова, Румунії та Словаччині**. Було відібрано стратифіковану випадкову вибірку з 500 домогосподарств у кожній країні та проведені телефонні інтерв'ю. Загалом, із застосуванням цього методу було проведено **1 962** інтерв'ю (з яких 815 пройшли інтерв'ю у третьому раунді). Критерії стратифікації були двокомпонентними: структура домогосподарства (одинокі дорослі, дорослі з дітьми, кілька дорослих без дітей) та 2) період прибуття до приймаючої країни. Ця методологія дозволила отримати оціночні дані з похибкою до ±2.2% при довірчому інтервалі 95% для комбінованої вибірки.
- **Онлайн-опитування:** З використанням українських онлайн-панелей компанії Ipsos SA було визначено українців, які виїхали зі своєї країни після 24 лютого 2022 року та були **розміщені в різних європейських країнах** (за винятком тих, хто був охоплений телефонними опитуваннями). Їм було надіслано запрошення взяти участь в опитуванні. Із застосуванням цього підходу **було проведено 1 888** опитувань (з яких 550 осіб були опитані також у третьому раунді). Вибірка для онлайн-опитування охоплювала біженців у більшості європейських країн, причому найбільшу кількість опитувань було проведено в **Німеччині, Чеській Республіці, Італії, Туреччині, Литві, Грузії** та **Іспанії**.

ВПО

- **Телефонні опитування:** використовуючи списки переміщених осіб, зареєстрованих УВКБ ООН в **Україні** як основу для вибірки, було відібрано стратифіковану випадкову вибірку домогосподарств та опитано їх телефоном; загалом із застосуванням цього підходу **проведено 4 000 опитувань**. Як і у випадку телефонного опитування серед біженців, вибірка ВПО була стратифікована за структурою домогосподарства та періодом переміщення; крім того, вибірка була стратифікована за областю походження та макрорегіоном переміщення. Це дозволило отримати оціночні дані з похибкою до ±2.2% при довірчому інтервалі 95% для комбінованої вибірки.

3 Загалом, список біженців, зареєстрованих в УВКБ ООН, становить приблизно 40-50% від загальної оціночної кількості біженців, зареєстрованих у цих країнах, що зменшує ризик потенційної упередженості щодо певних категорій або груп осіб.

КІЛЬКІСТЬ ПРОВЕДЕНИХ ІНТЕРВ'Ю З БІЖЕНЦЯМИ З РОЗПОДІЛОМ ЗА ПРИЙМАЮЧОЮ КРАЇНОЮ

КІЛЬКІСТЬ ПРОВЕДЕНИХ ІНТЕРВ'Ю З ВПО З РОЗПОДІЛОМ ЗА ОБЛАСТЮ ПЕРЕМІЩЕННЯ

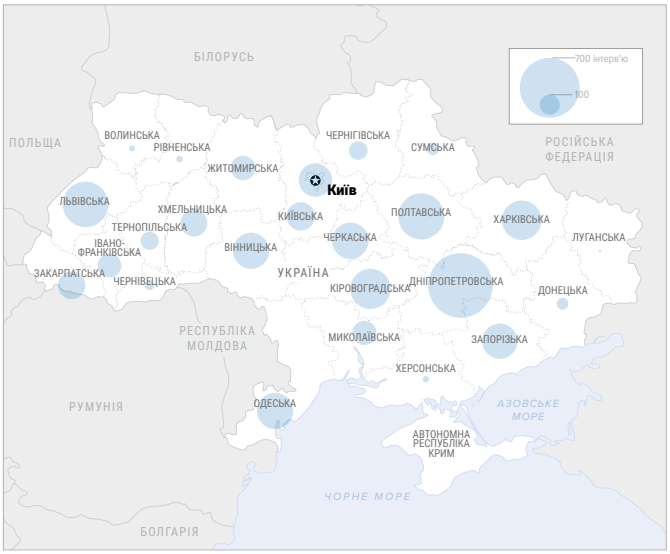

Показані кордони і назви, а також позначення, використані на цій карті, не передбачають офіційного затвердження або прийняття Організацією Об'єднаних Націй.

Як і в попередніх опитуваннях, вибірка респондентів складалася переважно з жінок (дещо вищий відсоток серед біженців), з високим рівнем освіти (відсоток вищий серед біженців), більшість з яких були переміщені в перші місяці після початку повномасштабного вторгнення.

ОПИС ВИБІРКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПОКАЗНИК	БІЖЕНЦІ	ВПО
Загальна кількість проведених опитувань	**3 850**	**4 000**
Загальна кількість охоплених членів домогосподарств	**10 675**	**11 722**
Середній вік (у роках)	42	47
Середній розмір домогосподарства	2,8	2,8
% осіб, переміщених у період з лютого по березень 2022 р.	77%	81%
% осіб з університетською або вищою освітою	62%	49%

Постстратифікаційні ваги були розраховані для телефонних опитувань. Крім того, для регіонального аналізу біженців було застосовано ваги на основі останніх наявних даних про кількість осіб біженців, зареєстрованих у кожній країні. Більш детальний опис методики формування вибірки та зважування міститься у **Додатку** 1.

Кількісний аналіз було доповнено якісними висновками та результатами обговорень у фокус-групах з українськими біженцями, які були проведені УВКБ ООН наприкінці 2022 року. Сюди відносяться результати обговорень у фокус-групах, які були проведені в **Чеській Республіці** та **Угорщині** і стосувалися конкретно намірів біженців, а також висновків обговорень у фокус-групах, проведених у різних європейських країнах в рамках партисипативних оцінок УВКБ ООН.

Обмеження

Результати, представлені в цьому звіті, слід інтерпретувати відповідно до сфери охоплення методології та з урахуванням контексту поточних переміщень. Зокрема, через відсутність повної основи для формування вибірки (повного списку біженців з України, зареєстрованих в європейських країнах, та списку ВПО в Україні з контактними даними) у дослідженні використовувалися різні стратегії вибірки на основі найкращих доступних даних (повну інформацію див. у **Додатку 1**). Хоча результати не обов'язково можуть бути екстрапольовані на сукупність українських біженців та ВПО в цілому, демографічний склад вибірки обстеження домогосподарств показує дуже схожий розподіл до розподілу загальної сукупності біженців та ВПО, відображеного в інших джерелах. Крім того, варто зазначити, що результати, представлені в цьому звіті, відображають ситуації та наміри біженців і ВПО на момент збору даних, які пізніше могли змінитися залежно від широкого спектру факторів і контекстуальних змін.

Мікродані

З метою сприяння подальшому використанню та аналізу даних опитування, повний опитувальник та знеособлена версія мікроданих доступні зовнішнім аудиторіям у Бібліотеці мікроданих УВКБ ООН за посиланням UNHCR's Microdata Library

УКРАЇНА. *84-Річна Катерина Гуменна стоїть в кухні її будинку в Озерщині (Україна). Вікна та дах її будинку були пошкоджені внаслідок обстрілу, але їх було відремонтовано в рамках програми допомоги для ремонту житла, що підтримується.*
*© УВКБ ООН/*Diana Zeyneb Alhindawi

Характеристики домогосподарств та соціально-економічні умови

Одна або більше дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які не мають на утриманні інших членів сім'ї	Біженці	28%
	ВПО	21%
Лише одна доросла особа (віком від 18 до 59 років), яка має на утриманні інших членів сім'ї	Біженці	36%
	ВПО	29%
Дві або більше дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які мають на утриманні інших членів сім'ї	Біженці	30%
	ВПО	34%
Одна або більше осіб похилого віку (віком від 60 років)	Біженці	6%
	ВПО	16%

- Хоча найбільша частка домогосподарств в обох групах - це вихідці зі східного регіону України, ця частка майже вдвічі більша серед ВПО (**70%**) порівняно з біженцями (**39%)**, тоді як біженці мають більш рівномірний розподіл між усіма іншими регіонами України.
- Домогосподарства біженців більшою мірою, ніж домогосподарства ВПО, прибули в місце свого поточного перебування з лютого по квітень 2022 року (**73% та 53% відповідно**), водночас **два з п'яти** домогосподарств ВПО зазнавали переміщення більше одного разу.
- Існують деякі ключові відмінності між характеристиками домогосподарств біженців і ВПО: частка дітей більша серед біженців (**35%)**, ніж серед ВПО **(27%**), а частка дорослих чоловіків більша серед ВПО (**24% порівняно з 13%**), так само як і частка людей похилого віку (**21% порівняно з 14%**). Склад домогосподарств переміщених осіб означає, що коефіцієнт вікової залежності дуже високий в обох групах - **83% для біженців та 93% для ВПО**.
- Частка респондентів, які зазначили, що їхнє подружжя та/або діти все ще проживають в Україні, є вищою серед біженців (**37%**) порівняно з ВПО, які зазначили, що їхнє подружжя та/або діти все ще проживають в місці їхнього походження (**11%**).
- ВПО частіше (**33%**), порівняно з біженцями (**18%**), розміщуються в місцевій приймаючій сім'ї або у друзів та родичів, водночас більше біженців (**14%),** ніж ВПО (**5%**) проживає в центрах колективного розміщення, ймовірно, через те, що вони мають менше рідних, друзів і знайомих, які можуть приймати їх протягом тривалого періоду часу.
- Серед дорослих з числа біженців частка працюючих осіб більша, ніж серед ВПО (**43% та 33% відповідно**), хоча це частково пояснюється більшою часткою осіб, які не є економічно активними, серед ВПО, ніж серед біженців **(47% та 24%**), що пов'язано з більшою кількістю людей похилого віку серед ВПО.
- В обох групах населення більшість домогосподарств зазначили отримання виплат державної соціальної допомоги як одне зі своїх джерел доходу протягом місяця, що передував опитуванню, причому частка ВПО, які це зазначили, більша, ніж частка біженців **(77% та 54%**). І навпаки, більше домогосподарств біженців зазначили, що отримують дохід від роботи або самозайнятості (**48% та 43%**).
- Біженці більше ніж вдвічі частіше (**35%)**, порівняно з ВПО (**17%**), зазначали, що їхній дохід за три місяці, які передували опитуванню, переважно або повністю забезпечував їхні основні потреби. В обох групах люди похилого віку та непрацюючі особи частіше повідомляють про те, що їм важко забезпечити свої основні потреби.

Як зазначалося в попередніх звітах, наміри та плани біженців і ВПО визначаються не лише умовами в місцях їхнього походження – на них також впливають характеристики домогосподарств та їх соціально-економічне становище в приймаючих країнах і районах переміщення. У подальших розділах наведено порівняльний аналіз основних демографічних і соціально-економічних показників в обох групах населення, що допомагає зрозуміти їхній потенційний вплив на наміри біженців і ВПО.

Місця походження та переміщення[4]

В обох групах основними макрорегіонами, де проживали домогосподарства до початку повномасштабного вторгнення, були схід, а потім південь України – території, які серйозно постраждали від війни. Разом з тим, **частка домогосподарств, які проживали в східному регіоні, майже вдвічі більша серед ВПО, ніж серед біженців (70% та 39%)**. У цьому регіоні найчастішими областями походження серед ВПО є Донецька, Харківська та Луганська (вісім із десяти ВПО зі сходу – із цих трьох областей), а серед біженців найбільша частка осіб прибула з Харківської (троє з десяти осіб зі сходу), далі йдуть Дніпропетровська, Донецька та Запорізька області (двоє з десяти осіб з кожної). Однакова частка осіб з обох груп проживала на півдні України (по 15%), найчастіше в Херсонській та Миколаївській областях, а серед біженців більша частка вихідців з Одеської області. Серед ВПО менше осіб проживало на півночі та в місті Києві (9% та 6%), тоді як частка біженців з міста Києва, півночі та заходу країни є схожими (12-15%), при цьому частка вихідців з центрального регіону країни менша – 6%.

Згідно з останніми оцінками, підготовленими УВКБ ООН, близько 45% українських біженців, зареєстрованих у Європі, зараз проживають в сусідніх з Україною країнах (30%, за винятком тих, які перебувають в Російській Федерації, де опитування не проводилося). Опитування показало, що частка біженців, які є вихідцями з центральних областей України, проживає в сусідніх країнах, а більша частка біженців з міста Києва проживає у країнах, що не межують з Україною. Серед ВПО основними приймаючими регіонами є західний, центральний і східний (загалом 79%), менше людей виїхало на північ, південь та в місто Київ (6-8% кожен). Близько половини ВПО, які є вихідцями зі сходу, півдня та

4. Результати щодо розподілу ВПО за місцями походження відображають їх географічний розподіл у базі даних ProGres УВКБ ООН, а тому не повністю відображають розподіл усіх ВПО по Україні. Однак результати дуже подібні до результатів, отриманих з інших джерел даних, у тому числі з опитувань, проведених МОМ.

РОЗПОДІЛ ОПИТАНИХ БІЖЕНЦІВ ЗА ПРИЙМАЮЧОЮ КРАЇНОЮ*

** Зважені результати опитування.*

РОЗПОДІЛ ОПИТАНИХ ВПО ЗА ОБЛАСТЮ ПЕРЕМІЩЕННЯ*

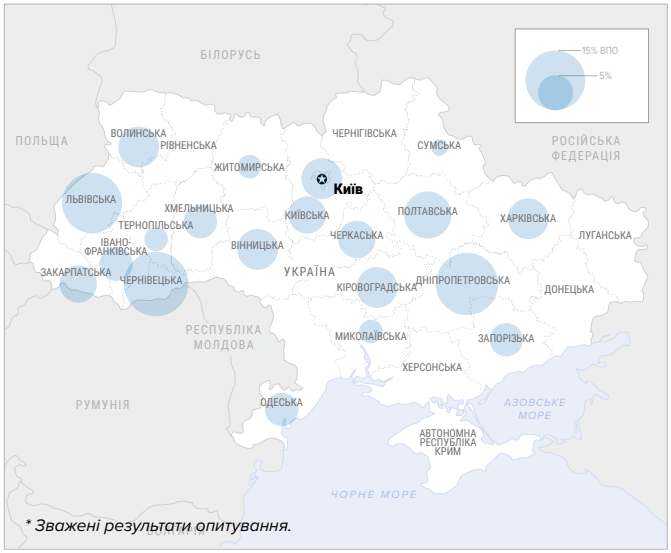

** Зважені результати опитування.*

Показані кордони і назви, а також позначення, використані на цій карті, не передбачають офіційного затвердження або прийняття Організацією Об'єднаних Націй.

півночі країни, зараз проживають в центральному та західному регіонах, **причому від 27% до 33% у кожному випадку перемістилися в межах одного регіону (близько 14%, навіть в межах однієї області).** ВПО, які виїхали з Києва, здебільшого зосереджені в західних та центральних областях.

Більшість домогосподарств біженців і ВПО покинули свої домівки у період з лютого по квітень 2022 року (80% і 81% відповідно), а отже, перебували в умовах переміщення понад рік на момент опитування, хоча спостерігаються певні відмінності в обох групах залежно від регіону походження. Якщо в цей період виїхала більша частка ВПО з міста Києва та північних областей (понад 90%), то після квітня 2022 року виїхало більше половини ВПО із західних областей та приблизно третина ВПО – з південних. Для біженців відмінності є менш вираженими, хоча майже третина тих, хто прибув з південного регіону, і п'ята частина з західного, виїхали після квітня 2022 року.

Для переважної більшості біженців, які зараз проживають в сусідніх з Україною країнах, період прибуття до місця їх поточного розміщення майже такий самий, як і період їхнього переміщення, оскільки більшість з них прибули туди напряму – на відміну від тих, хто проживає у країнах, які безпосередньо не межують з Україною. **У випадку ВПО значна частка осіб зазнала повторних переміщень (39%)**, включно з невеликою часткою тих, хто повернувся в Україну після перебування за кордоном, але все ще залишалися внутрішньо переміщеними особами (6% домогосподарств, які зазнали кілька переміщень). Враховуючи такі повторні переміщення, прибуття ВПО до місць їх теперішнього розміщення відбулося в різні часові проміжки, причому половина з них прибула в період з лютого по квітень 2022 року, а решта – частково протягом травня-серпня 2022 року (26%) і частково – протягом вересня 2022 року і пізніше (21%).

РОЗПОДІЛ ОПИТАНИХ БІЖЕНЦІВ ЗА ОБЛАСТЮ ПОХОДЖЕННЯ*

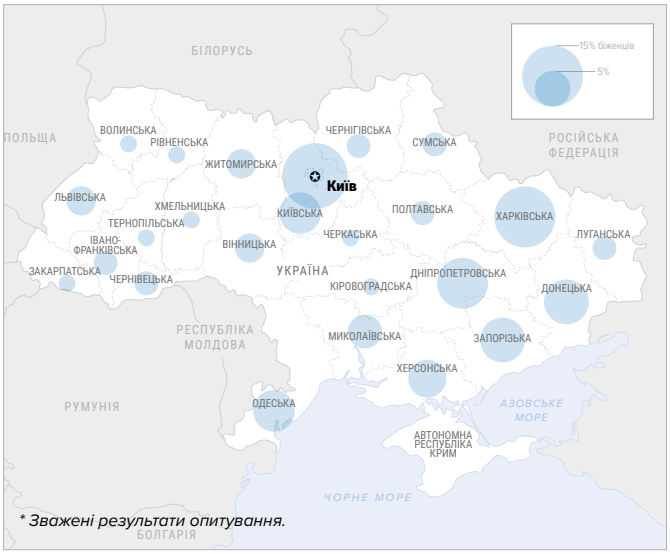

** Зважені результати опитування.*

РОЗПОДІЛ ОПИТАНИХ ВПО ЗА ОБЛАСТЮ ПОХОДЖЕННЯ*

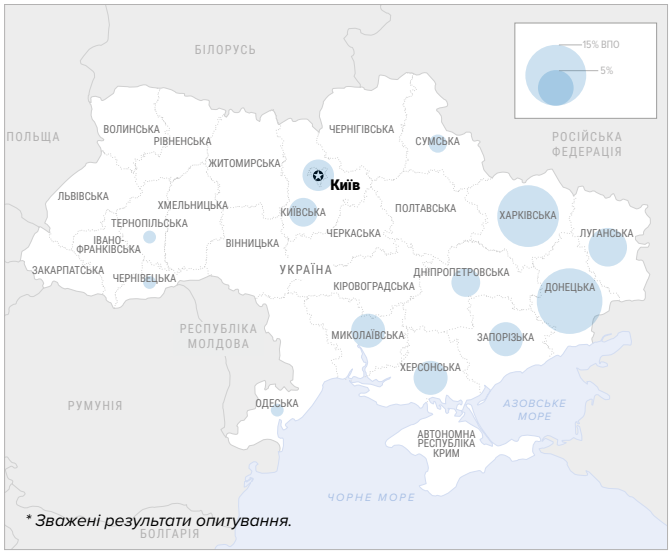

** Зважені результати опитування.*

Показані кордони і назви, а також позначення, використані на цій карті, не передбачають офіційного затвердження або прийняття Організацією Об'єднаних Націй.

Склад домогосподарств

Є деякі ключові відмінності між характеристиками домогосподарств біженців і ВПО. По-перше, хоча дорослі жінки становлять майже половину всіх членів домогосподарств в обох групах, **частка дітей серед біженців є більшою, ніж серед ВПО (35% порівняно з 27%)**[5]. Разом з тим, **частка дорослих чоловіків нижча серед біженців порівняно з ВПО (13% та 24%)**, особливо серед осіб віком від 35 років, **так само як і частка людей похилого віку віком від 60 років (10% та 21%)**. Ці відмінності в загальному розподілі членів домогосподарства є навіть більшими, якщо їх узагальнити на рівні домогосподарства; серед біженців частка домогосподарств, у складі яких є щонайменше одна дитина, є вищою – **58%**, ніж серед ВПО – **49%**, а частка домогосподарств, у складі яких є щонайменше одна особа похилого віку, є значно нижчою **(21% та 42% відповідно).** Склад домогосподарств переміщених осіб свідчить про те, що **коефіцієнт вікової залежності** (діти + люди похилого віку / дорослі віком від 18 до 59 років) **є дуже високим в обох групах**, хоча він вищий серед ВПО порівняно з біженцями (93% та 83%) у зв'язку з вищим коефіцієнтом залежності від віку старості серед ВПО.

- Крім того, хоча середній розмір домогосподарства в обох групах однаковий (в середньому **три особи на домогосподарство**), існують помітні відмінності в складі домогосподарств біженців і ВПО:
- Серед біженців частка домогосподарств, що складаються **лише з однієї дорослої особи (віком від 18 до 59 років), яка має на утриманні інших членів сім'ї (дітей або осіб похилого віку), вища – 36%, ніж серед ВПО – 29%**, і це найпоширеніша категорія домогосподарств серед біженців та друга за поширеністю у випадку ВПО. У випадку біженців переважна більшість цих домогосподарств складається з однієї дорослої жінки з однією дитиною чи кількома дітьми, а серед ВПО майже половина домогосподарств має у складі щонайменше одну особу похилого віку.
- Частка домогосподарств ВПО, що складаються з **двох або більше дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які мають на утриманні інших членів сім'ї (дітей або осіб похилого віку), є дещо вищою – 34%, ніж серед біженців – 30%**, і це найпоширеніша категорія домогосподарств серед ВПО та друга за поширеністю у випадку біженців. Як і в попередньому випадку, у цій категорії домогосподарств серед ВПО спостерігається більша присутність людей похилого віку, а також дещо більша присутність дорослих чоловіків.
- Частка домогосподарств, що складаються з **однієї або кількох дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які не мають на утриманні інших членів сім'ї, є вищою серед біженців, ніж серед ВПО (28% та 21%).** У випадку біженців рідше, порівняно з ВПО, зустрічаються домогосподарства, у складі яких є більше, ніж одна особа (61% та 52%), і щоб ці особи були чоловіки (23% та 40%).
- І нарешті, частка домогосподарств, що складаються **з однієї або кількох осіб похилого віку (віком від 60 років) без інших дорослих, є значно вищою серед ВПО (16% та 6%).** Як і в попередній категорії, серед біженців рідше зустрічаються домогосподарства, у складі яких є лише одна особа похилого віку, порівняно з ВПО (52% та 57%), і щоб ці особи були чоловіками (29% та 33%).

І нарешті, хоча у попередніх аналітичних звітах повідомлялося про високий рівень окремого проживання членів сімей серед біженців[6], опитування щодо намірів свідчать про те, що цей

5 В обох випадках ця частка є більшою, ніж частка дітей серед загального населення України на початку війни, яка за оцінками становила близько 20%.

6 Див., наприклад, УВКБ ООН – Регіональний захист: тенденції переміщення, ризики в контексті захисту та потреби українських біженців - аналітична записка №1 (26 жовтня 2022 р.)

ВІК ТА СТАТЬ ЧЛЕНІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

БІЖЕНЦІ

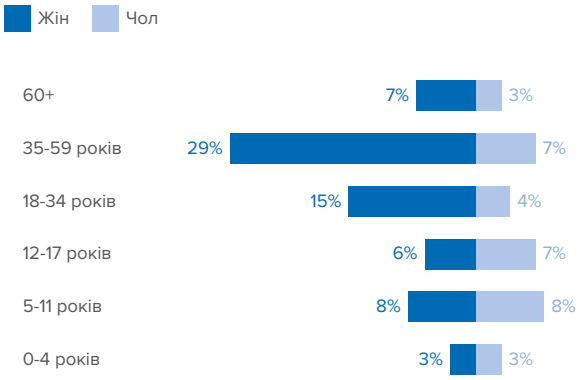

ВПО

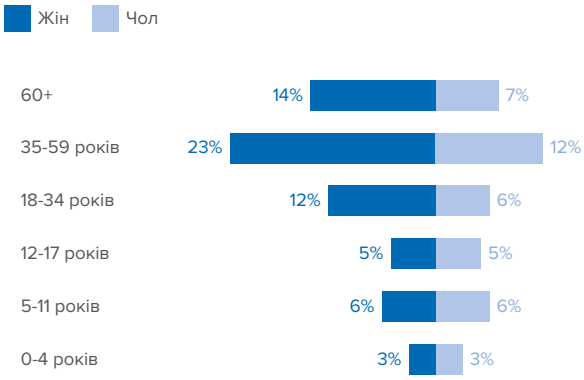

показник нижчий серед ВПО: тоді як **37% біженців зазначили, що їхнє подружжя та/або дитина все ще проживали в Україні на момент проведення опитування**, лише 10% ВПО повідомили, що їхнє подружжя та/ або діти все ще проживали в місці походження [7]

Соціально-економічне становище

В обох групах населення є певні підгрупи та категорії, які стикаються з проблемами в отриманні реального доступу до реалізації прав у місцях свого поточного перебування, що обмежує їхні перспективи соціально-економічної інтеграції в приймаючих країнах / місцевої інтеграції в районах переміщення в Україні. Як показано раніше, ті, хто стикається з труднощами у працевлаштуванні, або хто не є економічно активними через свої особливі обставини
(наприклад, люди похилого віку), повідомляють про більшу залежність від виплат соціальної допомоги, відповідно нижчу здатність забезпечити свої основні потреби та проблеми з доступом до стабільного житла

При оцінці ступеня участі респондентів в економічній діяльності (працюють, шукають роботу або займаються професійним навчанням) на момент опитування, перша виражена різниця між групами полягає в тому, що серед **біженців більше осіб працює, ніж серед ВПО (43% та 33% відповідно,** у тому числі **8%** працюють неофіційно в обох групах населення). Дещо більша частка осіб серед біженців є безробітними та шукають роботу, ніж серед ВПО (19% та 14%), а також більше осіб зайняті професійним навчанням (11% та 0,2%). Натомість, частка ВПО, які не є економічно активними, значно вища (47% та 24%); серед них, попри те, що частка респондентів, які повний день зайняті обов'язками з догляду, є однаковою в обох групах (11%), між ВПО та біженцями існує суттєва відмінність щодо частки респондентів, які є пенсіонерами (23% та 7%) .

В обох групах більшою мірою працюють чоловіки, особи з університетською або вищою освітою та ті, хто не має на утриманні інших членів сім'ї або проживає в домогосподарстві, у складі якого є більше однією дорослої особи (ймовірно, це пов'язано з проблемами у доступі до послуг з догляду, з якими стикаються особи, які мають на утриманні інших членів сім'ї). Крім

7. Це можна пояснити обмеженнями для чоловіків на виїзд з України через воєнний стан.

того, серед біженців ті, які краще володіють мовою країни перебування, а також ті, які зараз проживають в сусідніх країнах, частіше є працюючими особами (зокрема, у Словаччині та Польщі, і також ця ситуація поширена серед біженців, які зараз проживають у Чехії), а більша частка осіб, зайнятих професійною підготовкою, спостерігається серед тих, хто проживає в несусідніх країнах. Серед ВПО, які зараз проживають у Києві та в північному регіоні, є більше працюючих осіб порівняно з тими, хто живе в інших регіонах. Частка осіб, які працюють дистанційно, є більшою серед ВПО порівняно з біженцями (37% та 18%).

В обох групах респонденти повідомляють про наявність у них кількох джерел доходу в тому місяці, що передував опитуванню, проте є помітні відмінності: як для біженців, так і для ВПО найбільш поширене джерело доходу, про яке повідомляється, - це виплати соціальної допомоги (враховуючи виключно допомогу від урядів приймаючих країн у випадку біженців та від уряду України у випадку ВПО), причому цей показник є вищим серед ВПО, ніж серед біженців (77% та 54%); другим найпоширенішим джерелом доходу, про яке повідомлялося, є заробітна плата або дохід від роботи чи самозайнятості, причому показник дещо вищий серед біженців, ніж серед ВПО (48% та 43%). Інші джерела доходу серед біженців у порядку частотності: заощадження, пенсії та соціальні виплати з України, субсидії на житло від приймаючих урядів (зокрема в несусідніх країнах) та грошові перекази від родичів або друзів, і меншою мірою - гуманітарна грошова допомога. У випадку ВПО інші джерела доходу, про які частіше повідомляється - це пенсії та гуманітарна допомога і меншою мірою - заощадження.

Стосовно умов розміщення, хоча в обох групах більшість осіб проживала в приватному житлі (включно з біженцями, які отримували субсидії на житло), на момент опитування **ВПО частіше, ніж біженці, проживали в місцевих приймаючих сім'ях або у друзів та родичів (33% та 18%),** за деякими винятками, наприклад у Молдові більше половини біженців все ще живуть у приймаючих сім'ях; разом з тим **велика частка біженців і досі живе в центрах колективного розміщення (14% та 5%),** ймовірно, через наявність меншої мережі

ПОТОЧНА ЗАЙНЯТІСТЬ РЕСПОНДЕНТІВ

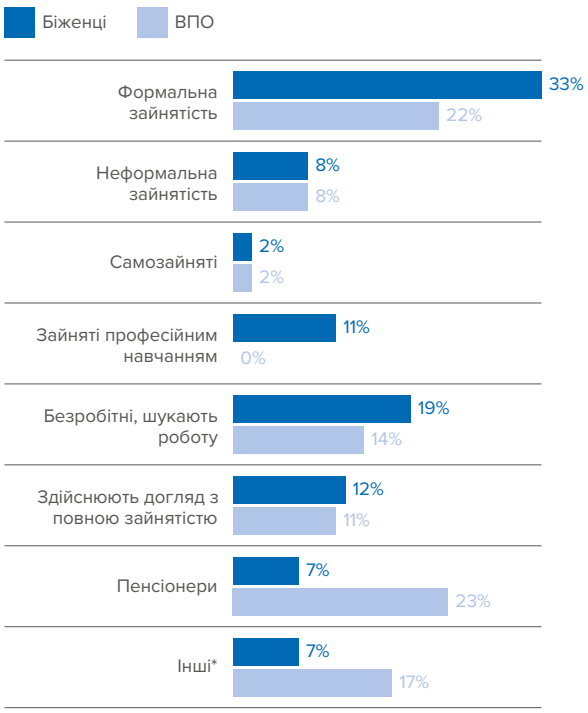

ДЖЕРЕЛА ДОХОДУ ЗА ПОПЕРЕДНІЙ МІСЯЦЬ

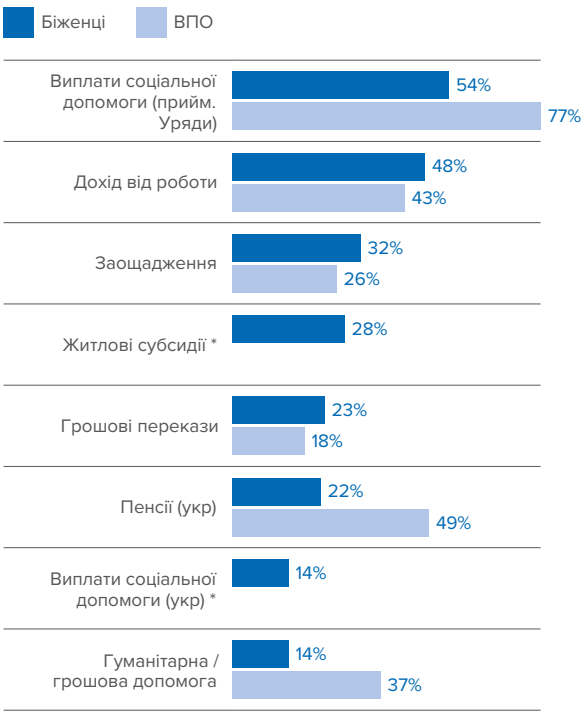

** Запитання ставилося лише серед біженців.*

підтримки в приймаючих країнах, а також у зв'язку з припиненням програм прийому в деяких країнах. В обох групах частіше повідомляється про оренду житла своїми силами серед працюючих респондентів, а розміщення в приймаючій сім'ї або в колективних центрах є більш поширеним серед домогосподарств, що складаються з осіб похилого віку, і серед тих, хто прибув у місця свого нинішнього проживання нещодавно.

Біженці більш ніж вдвічі частіше, ніж ВПО, зазначали, що їхні доходи за три місяці, які передували опитуванню, переважно або повністю забезпечували їхні основні потреби (35% та 17%), а ВПО частіше повідомляли, що їхній дохід частково забезпечує або зовсім не забезпечує всі їхні потреби (44% та 33%). В обох групах домогосподарства, які складаються лише з людей похилого віку, а також домогосподарства, де респондент має нижчий рівень освіти та/або не працює (що стосується більшості людей похилого віку), частіше повідомляють про те, що їм важко забезпечити свої основні потреби. Серед домогосподарств біженців ті, хто повідомляє про більшу здатність забезпечити свої основні потреби, частіше розміщуються в приватному житлі порівняно з тими, хто й досі проживає в приймаючих сім'ях або в місцях колективного розміщення. Жодних суттєвих відмінностей між домогосподарствами біженців у сусідніх з Україною країнах порівняно з іншими країнами не спостерігається (хоча респонденти серед біженців в Молдові та Румунії частіше повідомляють про те, що їм важко належним чином забезпечити свої основні потреби). У випадку ВПО серед осіб, які зараз проживають в Києві та в західних областях країни, спостерігаються дещо більші частки осіб, здатних переважно або повністю забезпечити свої основні потреби (**21% та 20% відповідно**).

ТИП РОЗМІЩЕННЯ

ЗДАТНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ОСНОВНІ ПОТРЕБИ

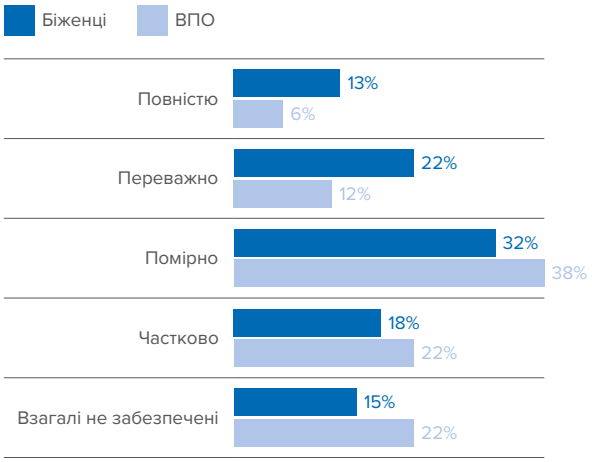

ПОЛЬЩА. *84-річна Валентина позує для фото сидячи на своєму ліжку в центрі колективного розміщення в Кракові. Валентина приїхала до Польщі з України разом з донькою та онукою.*
*© УВКБ ООН/*Anna Liminowicz

Наміри щодо повернення

		ПЛАНУЮТЬ ПОВЕРНУТИСЯ НА ПОСТІЙНІЙ ОСНОВІ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ ТРЬОХ МІСЯЦІВ	СПОДІВАЮТЬСЯ ЗРЕШТОЮ ПОВЕРНУТИСЯ У МАЙБУТНЬОМУ	НЕ ВИЗНАЧИЛИСЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ	НЕ МАЮТЬ ПЛАНІВ АБО НАДІЇ НА ПОВЕРНЕННЯ
Біженці		14%	62%	18%	6%
ВПО		15%	67%	6%	12%

- Наміри повернутися серед переміщеного населення з плином часу залишалися відносно стабільними, як свідчить порівняння з даними попередніх раундів опитування.
- Хоча більшість біженців і ВПО або планують, або сподіваються у майбутньому повернутися в Україну чи в місце свого походження (**76% та 82%**), на даний момент значна частина має намір залишитися в місці свого нинішнього перебування. Лише **14% біженців та 15% ВПО** повідомили про плани повернутися на постійній основі протягом наступних трьох місяців, оскільки більшість все ще не вважає поточну ситуацію в місцях їхнього походження в Україні сприятливою для стабільного повернення додому. Серед біженців частка тих, хто не визначився щодо повернення, є більшою, ніж серед ВПО **(18% порівняно з 6%)**; своєю чергою, ВПО частіше ніж біженці зазначають, що не мають надії або планів на повернення **(12% порівняно з 6%)**.
- Наміри щодо повернення серед ВПО істотно відрізняються залежно від місця походження та стану житла; водночас, серед біженців спостерігаються важливі відмінності залежно від наближеності приймаючих країн до України та тривалості переміщення.
- Частка осіб, які мають плани повернутися в короткостроковій перспективі, є вищою серед біженців із Миколаївської і Чернігівської областей, а також серед ВПО з Миколаївської, Київської областей та з міста Києва, і значно нижча серед ВПО зі сходу (за винятком Харківської області). Частка осіб, які сподіваються повернутися, вища серед ВПО із Запорізької, Херсонської та Дніпропетровської областей. Біженці, яких прийняли сусідні з Україною країни, частіше повідомляють, що мають надію повернутися, ніж ті, які живуть в інших європейських країнах (71% та 57%).
- Тих, хто не визначився щодо повернення, більше серед біженців з Полтавської, Донецької, Вінницької, Житомирської, Луганської областей та з міста Києва, а також серед ВПО з Київської і Луганської областей. Таких людей більше серед біженців, які виїхали до країн, що не межують з Україною (24% та 8%). Частіше повідомляють, що не мають надії повернутися, біженці зі Львівської та Луганської областей, а також ВПО з Луганської, Київської та Донецької областей.
- Біженці повідомляли про короткотермінові поїздки до місць свого походження рідше, ніж ВПО (**39% та 50%**), оскільки місце їхнього перебування є більш віддаленим. Більше осіб з числа ВПО, порівняно з біженцями, повідомило, що вони їздили назад в місця свого походження не один раз (**32% та 14%**). Значна частка респондентів в обох групах зазначили, що вони не могли б поїхати в місце своє походження, навіть якби захотіли (**35% та 40%**).
- Результати в обох групах свідчать про те, що існує дуже чітка відмінність між характеристиками переміщених осіб, які змогли відвідати рідня місця – це переважно особи з певних територій (західні, центральні або північні області України), особи з більшими фінансовими можливостями, особи, житло яких не було пошкоджене, особи, які мають більші родини, та тих, які не змогли цього зробити – це особи з найбільш уразливих верств населення, особи, житло яких пошкоджене, особи, у яких менше родичів проживає у місці походження.

Опитування фіксує дані про плани біженців та ВПО в короткостроковій перспективі, а також про їхні довгострокові наміри щодо повернення. Щодо короткострокової перспективи в опитувальнику ставляться запитання про їхні плани на наступні три місяці, і це узгоджується з періодичністю раундів опитування. Щодо довгострокової перспективи біженців і ВПО просили зазначити, чи мають вони надію одного дня повернутися додому. Для проведення цього четвертого раунду опитування були додані певні запитання, щоб краще зрозуміти частоту та причини короткотермінових поїздок в Україну/місця походження, які, як показано в попередніх звітах, є важливим фактором прогнозування майбутніх планів або намірів біженців і ВПО.

Короткотермінові поїздки в місця походження

Двоє з п'яти **біженців** повідомили, що хтось із членів їхніх домогосподарств відвідував Україну після того, як вони виїхали (39%, у тому числі 25% респондентів відвідали лише один раз і 14% - більше одного разу). Разом з тим, більшість біженців (40%) зазначили, що вони не могли б поїхати назад в Україну, навіть якби хотіли, а близько однієї п'ятої респондентів зазначили, що не розглядали можливість поїхати (21%). Особи, які повідомили, що не змогли відвідати Україну, зазначали такі основні перешкоди як проблеми з безпекою та брак коштів (49% та 40%), далі йдуть обов'язки з догляду, відсутність документів і побоювання втратити правовий статус в приймаючій країні (відповідно 19%, 14% і 11%). Учасники фокус-груп наголошували, що не можуть поїхати в Україну переважно через занепокоєння щодо безпеки своїх дітей.

Найважливіші причини, які назвали біженці для здійснення поїздок в місце свого походження: побачити родичів чи друзів (43%), отримати медичну допомогу (15%), отримати документи (15%). Поїздки, щоб відвідати Україну, здійснювали більшою мірою мешканці люди західних та центральних областей та міста Києва, і цей момент підтверджує зазначені самими біженцями перешкоди або неможливість відвідати Україну; серед тих, хто проживає в сусідніх країнах це пов'язано з географічною близькістю та/або серед тих, хто зараз працює, імовірно, зумовлено наявністю фінансових ресурсів; серед домогосподарств, що складаються з двох або більше дорослих осіб, які мають на утриманні інших членів сім'ї - можливістю спільно здійснювати обов'язки з догляду. Біженці, які повідомили, що не можуть відвідати Україну, частіше є вихідцями зі східних та південних областей; належать до осіб, які проживають у несусідніх країнах; або є безробітними.

Половина опитаних серед **ВПО** зазначили, що вони самі або хтось із їхніх домогосподарств їздили в рідні місця принаймні один раз (50%), причому майже кожен третій їздив більше одного разу (32%). Більше ніж кожна третя особа з числа ВПО не їздила назад в місце свого походження, тому що не мала змоги це зробити (35%), а меншість (15%) повідомили, що не розглядали таку можливість. Найпоширеніші причини відвідування переміщеними особами місця свого походження є: перевірити своє майно (31%), забрати особисті речі (23%) та провідати родичів або друзів (16%).

Як і у випадку біженців, відвідували рідні місця більшою мірою ВПО, які є вихідцями з міста Києва або з північного регіону; особи з домогосподарств, що складаються з однієї дорослої особи, яка не має на утриманні інших членів сім'ї; а також більше фінансово забезпечені особи. Особи, які не могли відвідати Україну, частіше є вихідцями зі східного регіону – насамперед з Луганської, Запорізької та Донецької областей; є людьми похилого віку; не мають подружжя чи дітей у місці свого походження; а також мають менші фінансові можливості.

> ***"Ми їздили назад в Україну, щоб забрати паспорти. Це зайняло п'ять тижнів. Потім повернулися."***
>
> – учасниця фокус-групи, Чеська Республіка.

КОРОТКОТЕРМІНОВІ ПОЇЗДКИ В МІСЦЕ ПОХОДЖЕННЯ

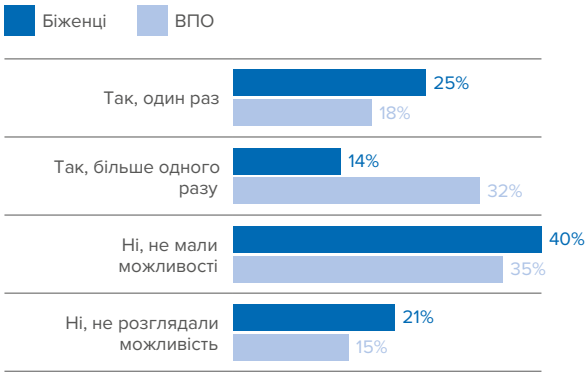

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОРОТКОТЕРМІНОВИХ ПОЇЗДОК В МІСЦЕ ПОХОДЖЕННЯ

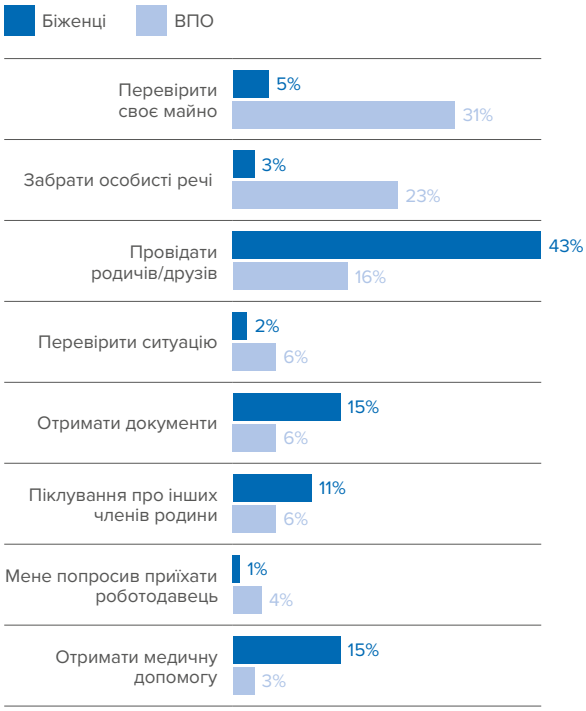

Наміри щодо повернення

Наміри біженців

У короткостроковій перспективі приблизно кожен сьомий біженець розповідає, що в найближчі три місяці він планує повернутися в Україну (14%). Більшість біженців сподіваються колись повернутися в Україну (62%), хоча майже кожен п'ятий респондент(-ка) (18%) заявив, що він ще не визначився щодо повернення. Лише невелика частка респондентів повідомила, що вони не мають надії повернутися в Україну (6%).

Серед тих, хто сподівається повернутися в Україну в майбутньому, лише 16% вказали конкретні терміни свого повернення. Переважна більшість вказала, що вони сподіваються повернутися «коли дозволить ситуація» (73%), а кожен десятий заявив, що не знає коли. Під час обговорень у фокус-групах з учасниками був очевидним високий рівень невизначеності та нерішучості щодо майбутнього, особливо щодо термінів повернення.

> ***"Ну, я не знаю, ми з партнером говорили про це, але поки що ми просто живемо. Ми просто живемо сьогоднішнім днем, я не знаю, що для нас приготувало майбутнє"***
>
> – учасниця фокус-групи, Угорщина.

Серед тих, хто не планує повернутися протягом наступних трьох місяців, переважна більшість планує залишитися у нинішній приймаючій країні в короткостроковій перспективі (86%), водночас мало хто вказав, що планує переїхати в іншу країну протягом наступних трьох місяців (2%). Тим не менш, майже кожен десятий біженець не був впевнений у тому, чи залишиться або переїде в іншу країну в короткостроковій перспективі (12%).

НАМІРИ БІЖЕНЦІВ

ПЛАНИ БІЖЕНЦІВ НА НАСТУПНІ 3 МІСЯЦІ

(Серед тих, хто не планує повернутися найближчим часом)

Наміри щодо повернення варіюються залежно від регіону та області, де проживали біженці. Найбільш високі показники короткострокових планів повернення спостерігаються серед біженців із Миколаївської та Чернігівської областей (22%), а найнижчі – з Житомирської, Луганської та Донецької (3%, 8% та 10%). Біженці, які не визначилися щодо повернення або не сподіваються повернутися, більш помітні серед біженців із Полтавської області (40%), за якими йдуть біженці з Донецької, Вінницької, Житомирської, Київської, Луганської, Львівської областей та міста Києва (від 30% до 27%).

Наміри біженців щодо повернення також сильно різняться залежно від близькості країни, що приймає, а також від тривалості переміщення. Загалом біженці, які проживають у сусідніх з Україною країнах, частіше повідомляють, що планують та сподіваються повернутися в Україну, ніж біженці, які проживають в інших європейських країнах. У короткостроковій перспективі ті, хто нині мешкає у сусідніх з Україною країнах, швидше за все, планують повернутися на постійне проживання порівняно з тими, хто мешкає в інших країнах Європи (16% проти 13%). У короткостроковій перспективі найбільше намірів повернутися мають біженці, які проживають в Молдові (21%) та Польщі (17%). У середньостроковій та довгостроковій перспективі біженці, які проживають в сусідніх з Україною країнах, з більшою ймовірністю повідомлять про свої сподівання на повернення, ніж ті біженці, які проживають в інших європейських країнах (71% проти 57%), у той час як ті, які проживають в не сусідніх європейських країнах, частіше повідомляли про те, що вони не наважуються повернутися (24% проти 8%).

НАМІРИ БІЖЕНЦІВ ЗА ОБЛАСТЮ ПОХОДЖЕННЯ

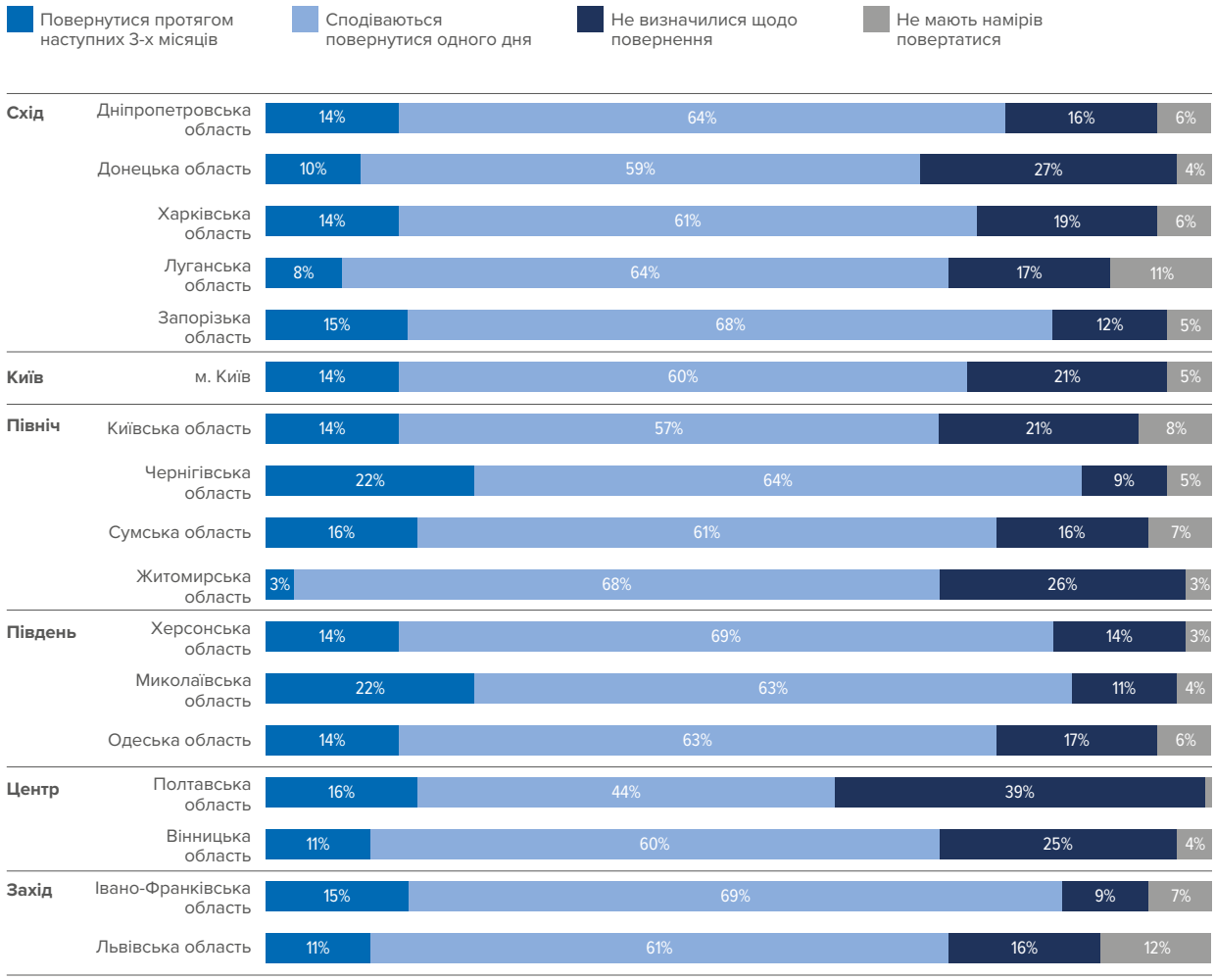

Поміж біженців наміри повернутися також різняться в залежності від тривалості переміщення. Справді, порівняно із середнім показником намірів повернутися серед всіх біженців, ті, хто залишив Україну останнім часом (після серпня 2022 року), більшою мірою планують повернутися протягом наступних трьох місяців (22% та 14%) і меншою мірою не визначилися щодо повернення (14% та 18%).

Переважна більшість із тих, хто планує повернутися в Україну на постійній основі протягом наступних трьох місяців повернуться в те саме місце, де вони проживали до 24 лютого 2022 року (86%), і лише невелика частка респондентів повідомила про те, що планує повернутися в інше місце (8%), а 6% не визначилися, куди вони повернуться. Частка осіб, які планують повернутися до того ж місця, де вони проживали раніше, є вищою серед осіб, які прибули з Києва або із заходу України. Крім того, більшість з тих, хто живе з іншими членами сім'ї, планують повернутися разом з усіма членами свого домогосподарства (82%), а майже кожен десятий планує повернутися один (9%) або лише з деякими членами домогосподарства (9%).

З моменту проведення останнього етапу дослідження у грудні 2022 року та січні 2023 року загальна тенденція намірів біженців щодо повернення залишалася відносно стабільною.

НАМІРИ БІЖЕНЦІВ - ТЕНДЕНЦІЇ В ЧАСІ

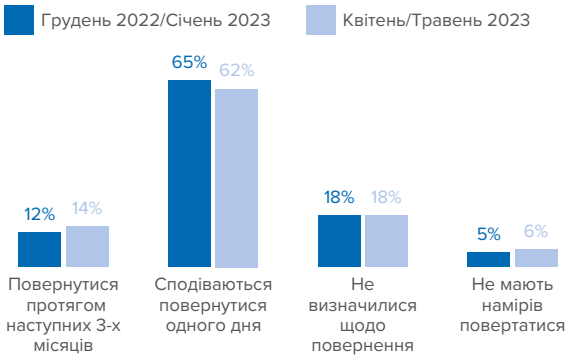

Наміри ВПО

Більшість ВПО (дві третини) сподіваються зрештою повернутися до місць свого походження в майбутньому, але не планують зробити це в короткостроковій перспективі. Меншість (15%) планує повернутися на постійній основі протягом наступних трьох місяців. Майже кожен десятий (12%) зазначив, що не має надії на повернення, і лише незначна меншість (6%) не визначилися щодо повернення до свого місця походження. Серед тих, хто має надію повернутися в майбутньому, переважна більшість зазначила, що сподівається повернутися, коли це дозволить ситуація (82%), а 8% сказали, що не знають. Лише 5% ВПО, які сподіваються на повернення, повідомили, що сподіваються повернутися протягом наступних 6-ти місяців.

Серед тих, хто не планує на постійній основі повернутися до своїх місць походження протягом наступних трьох місяців, переважна більшість (90%) планує залишитися у місці нинішнього перебування, а невелика частка (7%) не впевнені чи не визначилися у своїх планах. Крім того, 3% планують переїхати в інше місце в Україні, а 1% планують виїхати за межі країни.

НАМІРИ ВПО

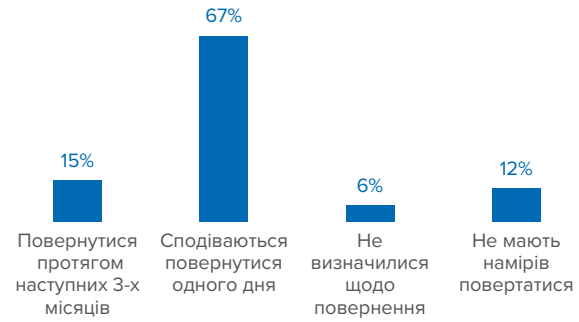

ПЛАНИ ВПО НА НАСТУПНІ 3 МІСЯЦІ

(Серед тих, хто не планує повернутися найближчим часом)

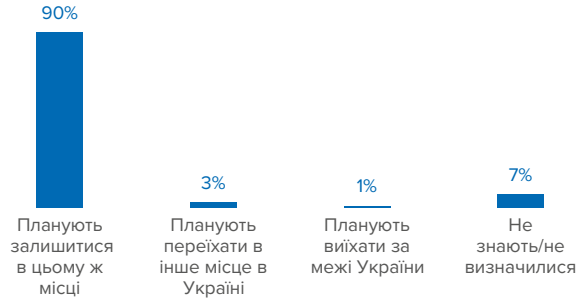

Наміри ВПО щодо повернення сильно різняться залежно від місця їх походження, особливо серед вихідців зі сходу України. Хоча серед усіх опитаних ВПО 15% планують повернутися в короткостроковій перспективі, частка ВПО, які планують повернутися на постійній основі протягом наступних трьох місяців, збільшується приблизно до кожної четвертої особи серед вихідців з північного регіону (22%) - найвищий показник зафіксований по Київській області (27%), південних областях (23%), особливо з Миколаївської (33%) та з міста Києва (27%). З іншого боку, лише приблизно кожен десятий із тих, хто прибуває зі сходу, планує повернутися на постійній основі протягом наступних трьох місяців (11%), за винятком вихідців із Харківської області (19%). Крім того, ті, хто не визначився щодо повернення або не має надії на повернення, частіше зустрічаються серед вихідців з півночі (31%), зокрема із Сумської (35%) чи Київської (32%) областей або зі сходу (19%) - з найбільшою часткою вихідців з Луганської (35%) та Донецької (24%) областей, а також районів, що знаходяться під тимчасовою окупацією Російської Федерації.

Наміри щодо повернення також змінюються залежно від області теперішнього перебування. Так, ті, хто проживає у Миколаївській, Вінницькій, Івано-Франківській, Закарпатській областях частіше заявляють про плани щодо повернення у найближчі три місяці. І навпаки, ті внутрішньо переміщені особи, які проживають в Київській та Хмельницькій областях і Києві більшою мірою не визначилися або не мають надії на повернення.

НАМІРИ БІЖЕНЦІВ ЗА ОБЛАСТЮ ПОХОДЖЕННЯ

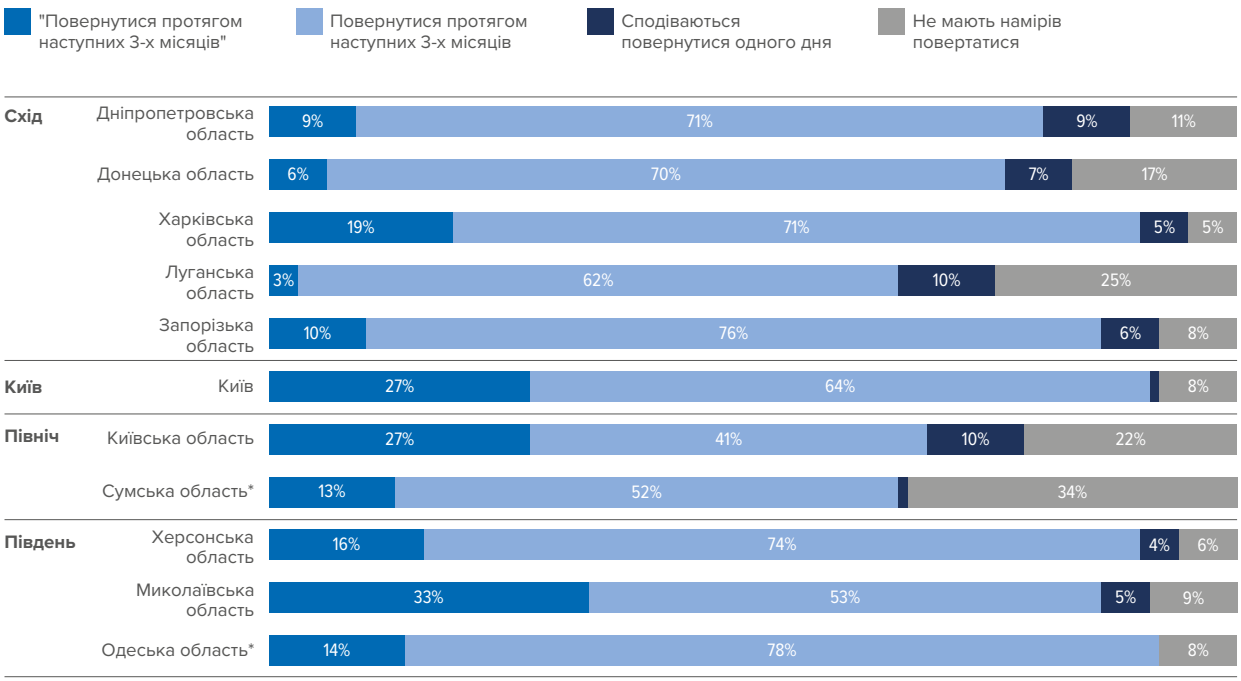

Переважна більшість з тих, хто планує повернутися протягом наступних трьох місяців, повернуться до того ж місця, де вони проживали до того, як стали внутрішньо переміщеними особами (97%), і лише невелика частка заявила про те, що вони планують повернутися в інше місце або що вони ще не визначились. Серед тих ВПО, які проживають разом з членами сім'ї у місці переміщення, четверо з п'яти хочуть повертатися усім складом. Кожен десятий повідомив про те, що планує повернутися наодинці, причому ця частка є більшою серед

вихідців зі сходу (15%). Ще 10% планують повернутися лише з деякими із членів домогосподарства.

Дослідження серед ВПО включало питання про те, наскільки, на думку цієї групи населення, вони володіють достатньою інформацією (з таких питань, як безпека, можливості працевлаштування, стан їхнього колишнього місця проживання), щоб прийняти рішення про повернення. 60% ВПО вказали, що вони мають достатньо інформації, а 40% заявили, що їм бракує інформації. Характеристики осіб, які повідомляють про недостатній рівень інформації для прийняття рішення про повернення, значною мірою аналогічні тим, хто не їздив назад в місце свого походження. У географічному плані ВПО з Луганської області найчастіше повідомляли про те, що не мають достатньої інформації (63%), далі йдуть вихідці із Запорізької та Донецької областей (46% та 45%). Крім того, особи з відносно нижчим рівнем освіти, особи, які зараз не працюють, особи, які не мають родичів у місці свого походження, найбільш уразливі у фінансовому відношенні особи, які отримують соціальну допомогу та/або гуманітарну допомогу і особи, у яких житло повністю знищене чи стан їхнього житла невідомий, частіше зазначають відсутність достатньої інформації для прийняття рішення про повернення.

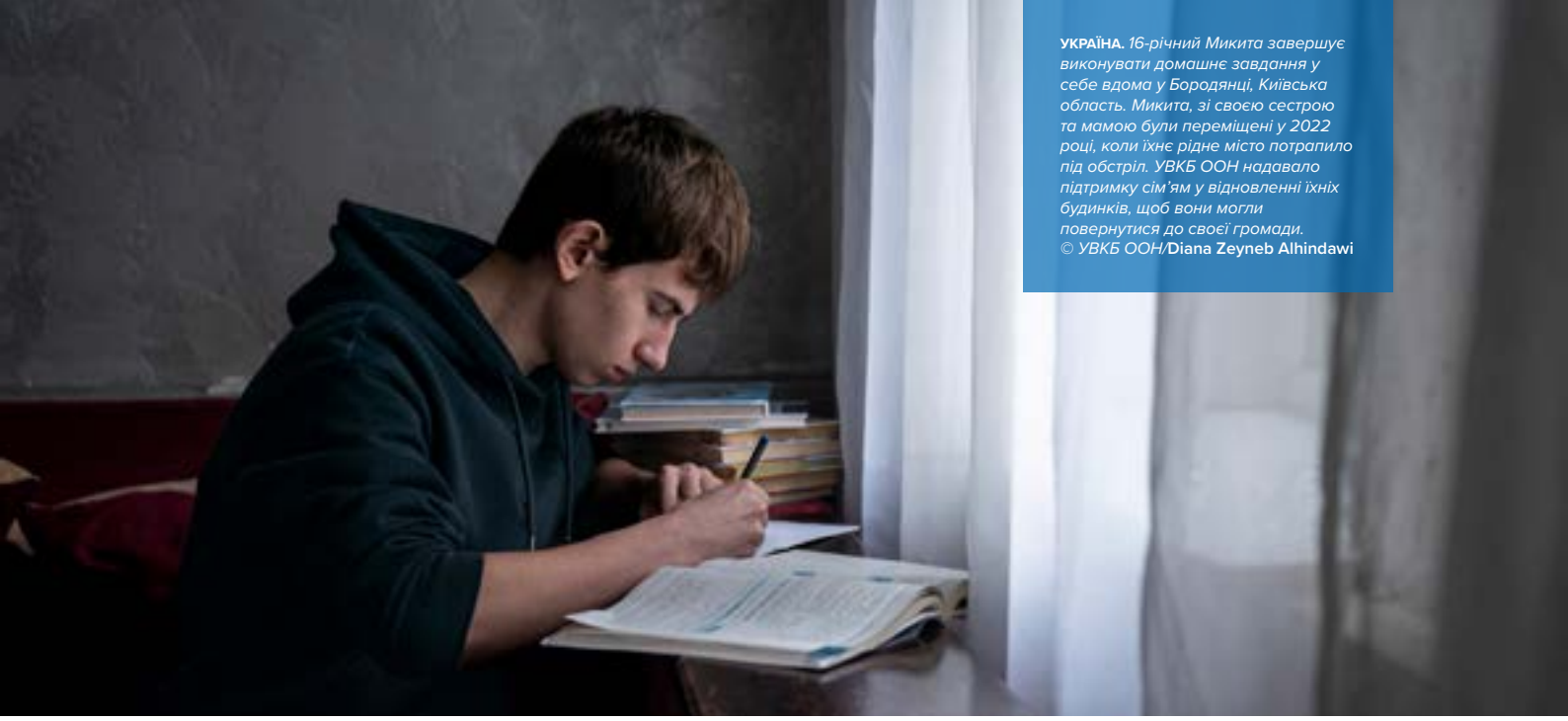

УКРАЇНА. *16-річний Микита завершує виконувати домашнє завдання у себе вдома у Бородянці, Київська область. Микита, зі своєю сестрою та мамою були переміщені у 2022 році, коли їхнє рідне місто потрапило під обстріл. УВКБ ООН надавало підтримку сім'ям у відновленні їхніх будинків, щоб вони могли повернутися до своєї громади.*
*© УВКБ ООН/***Diana Zeyneb Alhindawi**

Рушійні чинники намірів

ПЛАНУЮТЬ ПОВЕРНУТЬСЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ ТРЬОХ МІСЯЦІВ БІЛЬШОЮ МІРОЮ ОСОБИ З ТАКИХ КАТЕГОРІЙ:	СПОДІВАЮТЬСЯ ЗРЕШТОЮ ПОВЕРНУТИСЯ В МАЙБУТНЬОМУ БІЛЬШОЮ МІРОЮ ОСОБИ З ТАКИХ КАТЕГОРІЙ:
Для обох груп	
• Люди похилого віку • Особи, чиє житло у місці походження не повністю пошкоджене • Особи, які живуть у приймаючих сім'ях (у родичів чи друзів) • Особи, які їздили в місце походження після свого виїзду у зв'язку з переміщенням	• Люди похилого віку • Більша кількість домогосподарств із дітьми • Особи, які розлучені з сім'єю (подружжя чи діти у місці походження) • Особи, які їздили в місце походження після свого виїзду у зв'язку з переміщенням • Особи, які мають погані житлові умови в місці переміщення
Лише для біженців	
• Особи, чиє житло у місці походження не повністю пошкоджене • Особи, розлучені з сім'єю (подружжя чи діти і досі в Україні) • Особи, які отримують грошові перекази від родичів чи друзів	• Особи, переміщені у сусідні з Україною країни • Особи, які мають обмежені взаємовідносини з місцевим населенням, за їх власною оцінкою • Особи, які мають найгіршу якість життя, за їх власною оцінкою
Лише для ВПО	
• Чиї області походження не окуповані РФ • Особи, які мають достатньо інформації про ситуацію у місцях їх походження • Особи, які перебувають в кращому економічному становищі у місці переміщення	• Особи, розлучені з сім'єю (подружжя чи діти і досі в місці походження) • Особи, чиє житло у місці походження не повністю пошкоджене • Особи, які отримують дохід від соціальної допомоги

У попередньому розділі основна увага приділялася загальним намірам біженців та ВПО щодо повернення, а також основним відмінностям у областях походження та місцях тимчасового проживання, а також відмінностям залежно від тривалості переміщення. Водночас на наміри переміщених осіб щодо повернення впливає також поєднання демографічних та соціально-економічних факторів, які по-різному впливають на формування досвіду в місцях тимчасового проживання. Для більш точної оцінки відносного значення цих різних факторів та виявлення основних факторів, що зумовлюють намір внутрішньо переміщених українців повернутися, було проведено низку різних аналізів, окремо для біженців та ВПО, у формі біноміальних логістичних регресій, спрямованих на прогнозування факторів, що визначають короткострокові та довгострокові наміри повернення.

Перша регресійна модель розглядається як зразок для осіб, які не планують повертатися до місць свого походження протягом наступних трьох місяців, і зіставляє їх з тими, хто вже має плани на постійне місце повернення протягом наступних трьох місяців (14% та 15% вибірки біженців та ВПО відповідно). Друга регресійна модель порівнює тих, хто не визначився, коли планує повертатися або висловив невіру щодо повернення на місце свого походження в майбутньому, з тими, хто сподівається або планує повернутися назавжди (76% біженців та 81% ВПО). Були включені численні пояснювальні змінні, причому наприкінці вибиралися лише ті з них, які мали статистично значущі результати. Детальний опис характеристики моделей, розглянутих змінних та результатів міститься у **Додатку 2**.

У нижченаведених розділах коротко викладаються основні висновки, зроблені за підсумками цього аналізу, і розглядаються основні рушійні сили та причини намірів серед біженців та ВПО.

Рушійні чинники та причини намірів повернутися в короткостроковій перспективі

Які категорії біженців планують повернутися протягом найближчих трьох місяців і з яких причин?

Регресійний аналіз показує, що найбільш важливі рушійні чинники або предиктори для біженців, які планують повернутися в короткостроковій перспективі, пов'язані з більшою уразливістю та проблемами, які вони повинні самі вирішувати в країнах, у яких знайшли прихисток, володіти більшою кількістю інформації про місце походження та бажання возз'єднатися з родичами і подбати про майно.

Зокрема, біженці, які планують повернутися протягом наступних трьох місяців більшою мірою належать до таких категорій:

- **Люди похилого віку**, що, ймовірно, пояснюється більшою їх уразливістю щодо забезпечення своїх потреб в умовах переміщення та їхньою залежністю від українських пенсій як основного джерела доходу.

> ***“Останній місяць ми говорили лише про це. Із чоловіком, на роботі. Ми збиралися поїхати додому навесні, тому що половина родини тут, а інша половина там - це важко. Але тепер я бачу, що ми можемо поїхати додому та подивитися, як там. Тоді подивимося, чи залишимося. Головним чином через школи.”***
>
> – учасниця фокус-групи, Угорщина.

- Особи, які розміщуються **у приймаючих сім’ях**, що, ймовірно, пов’язано з труднощами, з якими стикаються біженці у пошуках більш стабільного житла в приймаючій країні, навіть після кількох місяців перебування в умовах переміщення.
- Особи, які отримують **грошові перекази** як джерело доходу, який не може бути постійним у довгостроковій перспективі.
- Особи, які **їздили назад в Україну** після свого виїзду з країни, у зв’язку з отриманням більш повної інформації про ситуацію в місці походження.
- Особи, які повідомляють про **часткове пошкодження житла** у місці свого походження, ймовірно, пов’язано з планами біженців повернутися, щоб подбати про своє житло.
- Особи, **подружжя чи діти яких проживають в Україні**, пов’язано з бажанням возз’єднатися з рідними, а також отримати актуальну інформації про ситуацію в місці походження.

Які категорії ВПО планують повернутися протягом найближчих трьох місяців і з яких причин?

Регресійний аналіз показує, що найбільш важливі рушійні чинники або предиктори, що зумовлюють наміри щодо повернення ВПО в короткостроковій перспективі, пов’язані з більшою уразливістю та проблемами у забезпеченні своїх потреб в місцях переміщення, отриманням більш повної інформації про ситуацію в місці походження і бажанням возз’єднатися з родичами та подбати про майно, а також наявністю фінансових коштів для повернення. Зокрема, ВПО, які планують повернутися протягом наступних трьох місяців, більшою мірою належать до таких категорій:

- Вихідці з регіонів, що **не перебувають під тимчасовою окупацією Російської Федерації,** як це видно з попереднього розділу, у зв’язку з безпекою.
- **Люди похилого віку**, що, ймовірно, пояснюється їх більшою уразливістю щодо забезпечення своїх потреб в умовах переміщення та їхньою залежністю від пенсій як основного джерела доходу.
- Особи, які **розміщуються у родичів або друзів**, що, як і у випадку біженців, може бути пов’язане з труднощами, з якими стикаються ВПО у пошуках житла у місці переміщення.

- Особи, які **їздили назад в місця** свого походження після свого вимушеного виїзду і прямо повідомляють про наявність у них **достатньої інформації** для прийняття рішення про повернення.
- Ті, хто повідомляє про **порівняно краще фінансове становище (здатність забезпечити основні потреби),** що може бути пов'язано з витратами на повернення та реінтеграцію.
- Особи, які **отримують соціальну допомогу,** що може бути пов'язано з більшою уразливістю в умовах переміщення.

Самостійно визначені причини планування повернення протягом наступних трьох місяців

Що стосується **біженців**, то найбільш важливими озвученими причинами планування повернення додому у короткостроковій перспективі є бажання повернутися до своєї країни або жити у своєму культурному середовищі (63%) та бажання зустрітися зі своєю родиною (44%); ці дві причини мають особливо важливе значення для переміщених осіб, які переїхали нещодавно. Що стосується **ВПО**, то найбільш важливими озвученими причинами для їх повернення протягом наступних трьох місяців є доступ до їх майна або до альтернативного житла у місцях їх походження (48%), які найчастіше згадуються серед осіб, які прибули з Київської області (67%) та бажання зустрітися зі своєю родиною (31%) – найвищий показник серед тих, чиї чоловік/дружина перебуває за місцем їхнього походження (65%) та серед тих, хто мешкає у Львівській області (49%).

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПЛАНУВАННЯ ПОВЕРНЕННЯ*

БІЖЕНЦІ

ВПО

**Можна було дати кілька варіантів відповіді, тому відсоткові показники можуть перевищувати 100%*

Рушійні чинники та причини намірів повернення в довгостроковій перспективі

Як зазначалося у попередньому розділі, більшість переміщених осіб з України сподіваються або планують повернутися до своїх рідних місць проживання. У цьому розділі ми розглянемо кілька факторів, які змушують людей сумніватися у можливості повернення до місця свого походження.

Які категорії біженців планують чи сподіваються одного дня повернутися?

За аналогією до аналізу рушійних факторів намірів повернутися в короткостроковій перспективі, другий регресійний аналіз показує, що найбільш важливі предиктори для планів або надії на те, що вони повернуться, також пов'язані з вищим рівнем уразливості та проблемами у забезпеченні своїх потреб у приймаючих країнах, а також необхідністю мати більше інформації про ситуацію в місці походження, і наближеністю до місць походження. Зокрема, біженці, які планують повернутися одного дня більшою мірою належать до таких категорій:

- **Люди похилого віку**, що, ймовірно, пояснюється більшою їх уразливістю щодо забезпечення своїх потреб в умовах переміщення та їхньою залежністю від українських пенсій як основного джерела доходу.
- **Багатодітні домогосподарства**, ймовірно, через більші потреби і уразливість, з якими вони стикаються у забезпеченні своїх потреб в умовах переміщення.
- Особи, які живуть у **більш нестабільних житлових умовах** в приймаючій країні, що пов'язано з більшою уразливістю.
- Особи, переміщені в **сусідні з Україною країни** або **які їздили назад в Україну** після свого виїзду, у зв'язку з наявністю більш повної інформації про ситуацію у місці походження.
- Особи, **подружжя чи діти яких проживають в Україні**, що пов'язано з бажанням возз'єднатися з рідними, а також отримати актуальну інформації про ситуацію в місці походження.
- Особи, які повідомляють про **обмежені взаємовідносини з місцевими жителями** в приймаючій країні, ймовірно, пов'язано з проблемами інтеграції в цій країні.
- Особи, які повідомляють про **менш позитивну загальну якість життя** в приймаючій країні.

> ***"У майбутньому ми хотіли б повернутися в Україну, бо у нас там є родичі та все наше майно. Однак через теперішню ситуацію в Україні повернення неможливе. Ось чому ми залишимося [тут] поки що. У мене тут є робота, моя дочка ходить до школи, у нас гарне житло"***
>
> – учасник фокус-групової дискусії (FGD), Чехія.

Які категорії ПВО планують чи сподіваються одного дня повернутися?

Другий регресійний аналіз, проведений серед ВПО, дозволяє виявити низку предикторів, що зумовлюють плани або надії на те, що одного дня вони повернуться, і які також пов'язані з більшою уразливістю та проблемами забезпечення своїх потреб в районах переміщення, наявністю більш повної інформації про ситуацію в місці походження та бажанням возз'єднатися з родичами та подбати про майно. Зокрема, ВПО, які сподіваються одного дня повернутися, більшою мірою належать до таких категорій:

- **Особи, які їздили назад в місця свого походження**, ймовірно через наявність більш повної інформації про ситуацію.
- **Багатодітні домогосподарства**, ймовірно, через більші потреби і уразливість, з якими вони стикаються у забезпеченні своїх потреб в місцях переміщення.
- Особи, **подружжя чи діти яких** проживають у місці переміщення.
- Особи, які мають більше можливостей отримати **дохід від виплат соціальної допомоги**.
- Особи, житло яких **не пошкоджене або частково пошкоджене** у місці походження.

Самостійно визначені причини відсутності планів або надії на повернення

Особам, які заявили, що не сподіваються повернутися в Україну, були поставлені питання щодо основних причин цього рішення. Щодо **біженців**, то основне занепокоєння викликають питання безпеки у місцях їх походження, про які згадала майже половина респондентів (47%), насамперед вихідців зі східних районів (62%). Відсутність роботи та можливостей отримання коштів для існування також згадувалася як одна з найважливіших причин, які зупиняють повертатися (31%), про що частіше згадували особи, які проживають у країнах, що не мають кордонів з Україною (39%). Недостатній доступ до основних послуг, таких як охорона здоров'я, водопостачання, електропостачання або інфраструктура, також відзначався майже кожним четвертим респондентом (22%), що викликає більш серйозне занепокоєння серед дорослих, які не мають утриманців (35%). Найменша частка респондентів (15%) згадала про те, що їхні діти не здобувають освіти, проте найчастіше це було згадано дорослими, які самі виховують дітей (26%).

Респонденти також послалися на причини, пов'язані з їхніми умовами проживання в приймаючій країні, такі, як наявність стабільних можливостей для роботи в приймаючій країні (21%), відвідування їх дітьми школи в приймаючій країні (11%) або почуття інтеграції в приймаючій країні (11%).

Що стосується **ВПО**, то найбільш важливими самостійно визначеними причинами, через які вони самі не хотіли б повертатися до місць свого походження, була відсутність належного житла в місцях свого походження (38%), про що говорили головним чином особи, житло яких повністю пошкоджене або непридатне для проживання (79%) – і з міркувань безпеки (36%) – причина, яка найчастіше згадується серед жителів північних (47%) та центральних регіонів (46%) України, а також тих, чиє житло у місці походження не постраждало (48%). Це дозволяє припустити, що статус житла матиме великий вплив на надії стосовно повернення. До інших аргументів, які відносно часто наводилися ВПО,

належали відсутність можливостей для працевлаштування та отримання засобів до існування в місцях походження (17%), що було важливішим для молодих респондентів і для тих, хто перебуває у кращому фінансовому становищі (27%), а також недостатній рівень забезпечення основних комунальних послуг та інфраструктури у місцях походження (17%), що є однією з головних причин серед тих, хто має непридатне для життя житло (32%).

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВІДСУТНОСТІ НАДІЇ НА ПОВЕРНЕННЯ ОДНОГО ДНЯ*

Можливо кілька варіантів відповіді, тому відсоткові показники можуть перевищувати 100%

Стан житла або майна

Як описано вище на основі результатів регресійного аналізу, одним із факторів, що суттєво впливає на наміри повернутися серед біженців і ВПО, є стан їхнього житла у регіоні походження, особливо це стосується ВПО. Наміри повернутися, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, логічно вищі серед ВПО, які є власниками непошкодженого або лише частково пошкодженого житла у місці свого походження, порівняно з тими, чиє житло повністю знищене або непридатне для проживання. Разом з тим, останні частіше вказують на відсутність надії повернутися на батьківщину. Це стосується і тих, хто не має інформації про стан свого житла. Частка осіб, у яких житло повністю знищене або стан їхнього житла невідомий, значно більша серед ВПО з Луганської та Донецької областей. З іншого боку, осіб, житло яких не було пошкоджене, найбільше серед мешканців Києва, Дніпропетровської та Запорізької областей; частка осіб, житло яких частково пошкоджене, але придатне для проживання, найбільша серед жителів Київської, Миколаївської, Херсонської та Харківської областей.

НАМІРИ БІЖЕНЦІВ ЗА СТАНОМ ЖИТЛА

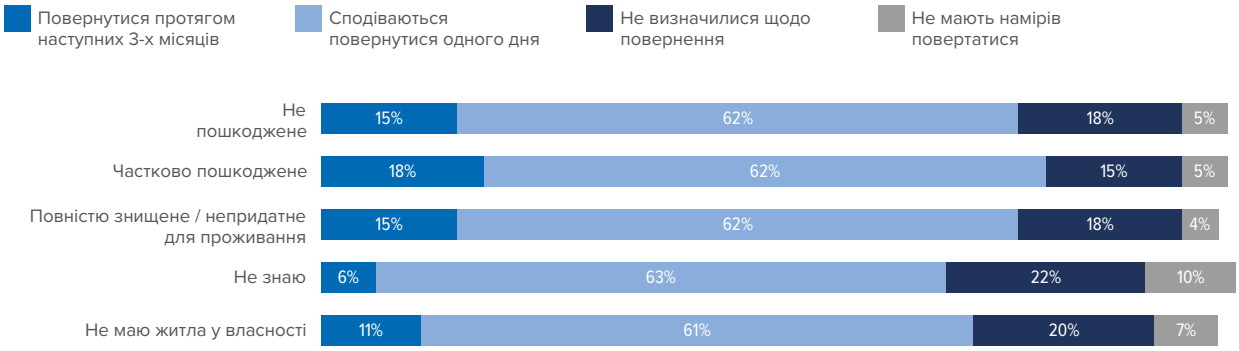

НАМІРИ ВПО ЗА СТАНОМ ЖИТЛА

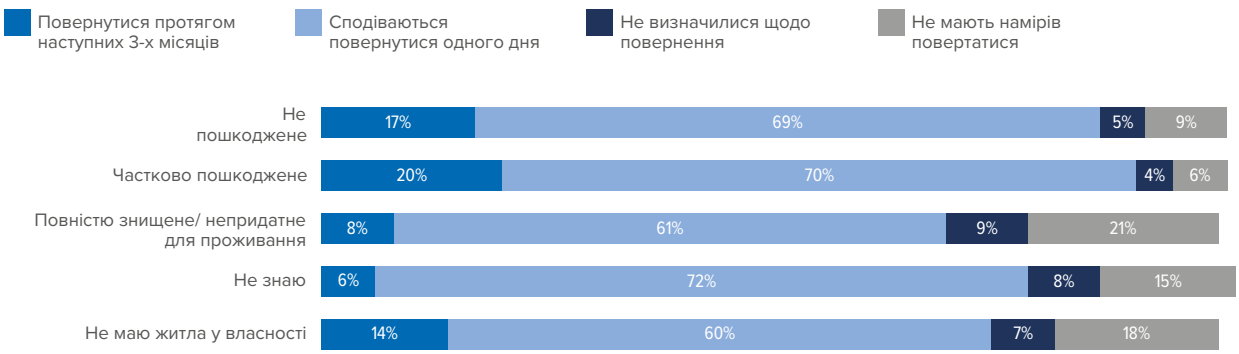

Наміри за категоріями домогосподарств

Щоб покращити розуміння того, як різні демографічні та соціально-економічні профілі домогосподарств біженців та ВПО впливають на плани та наміри повернутися (як з точки зору можливостей, так і конкретних чинників уразливості), у наведеній нижче таблиці узагальнено дані, отримані в результаті опитувань у різних країнах в чотирьох типологіях домогосподарств, створених для аналізу (див. **Розділ 1**).

КАТЕГОРІЯ	БІЖЕНЦІ	ВОНИ ЧАСТІШЕ:	ВПО	ВОНИ ЧАСТІШЕ:
Одна або кілька дорослих осіб (віком від 18 до 59 років), які не мають на утриманні інших членів сім'ї	28%	• Не визначилися або не сподіваються повернутися • Переміщені з міста Києва • Виїхали з України після квітня 2022 р. • Розмістилися у країнах, що не межують з Україною • Зареєструвалися на отримання дозволу на проживання / візи • Працюють / отримують дохід від роботи	21%	• Не сподіваються повернутися • Мають більшу частку чоловіків • Мають вищий рівень освіти • Виїхали з північних областей • Наразі розміщуються у місті Київ. • Розміщуються разом з іншими ВПО • Працюють / отримують дохід від роботи • Повідомляють про заощадження як джерело доходу
Двоє або кілька дорослих, які мають на утриманні інших членів сім'ї (дітей або осіб похилого віку)	30%	• Мають плани або наміри повернутися аналогічно середньому показнику • Виїхали з південного регіону • Повідомляють, що їхнє житло в Україні пошкоджене • Зареєструвалися на отримання тимчасового захисту • Живуть в приватному житлі • Отримують дохід від роботи, але також від соціальних виплат.	34%	• Мають плани або наміри повернутися аналогічно середньому показнику • Виїхали зі східного регіону України • Переміщені в період з лютого по квітень 2022 р. • Повідомляють, що їхнє житло в місці походження пошкоджене • Переміщувалися кілька разів • Орендують житло самостійно • Отримують дохід від роботи, але також від соціальних виплат. • Повідомляють про заощадження як джерело доходу
Лише одна доросла особа, яка має на утриманні інших членів сім'ї (18-59)	36%	• Мають плани або наміри повернутися аналогічно середньому показнику • Складаються переважно з жінок, які мають на утриманні інших членів сім'ї • Живуть у сусідніх країнах • Повідомляють, що їхнє житло в Україні не пошкоджене • Зареєструвалися на отримання тимчасового захисту • Отримують виплати соціальної допомоги, а також грошові перекази від родичів / друзів	29%	• Мають плани або наміри повернутися аналогічно середньому показнику • Наразі розміщуються у західному регіоні країни • Повідомляють, що їхнє житло в місці походження не пошкоджене • Живуть в приймаючих сім'ях, хоча понад половина з них винаймає житло самостійно • Отримують грошові перекази від родичів / друзів
Одна або більше осіб похилого віку (віком від 60 років)	6%	• Планують повернутися протягом наступних трьох місяців, а також сподіваються повернутися • Виїхали зі східного регіону України (майже половина з них) • Розміщуються в сусідніх країнах (особливо в Молдові) • Зареєструвалися на отримання притулку • Живуть у приймаючих сім'ях або в місцях колективного розміщення (майже половина з них) • Отримують українські пенсії, а також грошову допомогу. • Повідомляють, що їхній дохід не достатній для забезпечення їхніх основних потреб (майже половина х них).	16%	• Планують повернутися протягом наступних трьох місяців • Виїхали зі східного регіону України (та розміщуються в іншому місці в тому самому регіоні) • Виїхали з України після квітня 2022 р. • Повідомляють, що їхнє житло в місці походження пошкоджене, або ж не знають який стан їхнього житла • Були переміщені лише один раз • Живуть одні • Мають нижчий рівень освіти • Живуть в приймаючих сім'ях • Отримують українські пенсії (майже всі вони), а також соціальні виплати та грошову допомогу. • Повідомляють, що їхній дохід не достатній для забезпечення їхніх основних потреб (більше половини з них)

ПОЛЬЩА. *44-річний Антоніна відвідує ярмарок вакансій, організований УВКБ ООН у партнерстві з міською владою Варшави. Вона приїхала з України до Польщі з донькою у березні 2022.*
*© УВКБ ООН/***Anna Liminowicz**

Сприятливі чинники та перешкоди для повернення

	% ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЧИЛИ ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З БЕЗПЕКОЮ У МІСЦІ ПОХОДЖЕННЯ	% ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЧИЛИ ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОСТУПОМ ДО ОСНОВНИХ ПОСЛУГ, ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ ТА ЖИТЛА У МІСЦІ ПОХОДЖЕННЯ	% ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЧИЛИ ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ НАЯВНОСТІ ДОСТУПУ ДО ОСНОВНИХ ПОСЛУГ ТА ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ У МІСЦІ ПЕРЕМІЩЕННЯ
Біженці	90%	90%	74%
ВПО	95%	85%	56%

Щоб зрозуміти пріоритети біженців та ВПО щодо намірів повернутися, наше опитування попросило цих респондентів оцінити кілька факторів, що впливають на їхнє рішення повернутися. Запитання було про те, наскільки впливає кожен з факторів (суттєво, досить суттєво, трохи, зовсім не впливає) на їхнє рішення одного дня повернутися до місця походження. Перелік включав конкретні фактори, пов'язані з безпековою ситуацією та доступністю основних послуг і доступом до прав у місцях їхнього походження, а також фактори, пов'язані з їхнім становищем в місці переміщення щодо доступу до прав та соціально-економічних умов.

- Хоча основним сприятливим фактором для повернення ВПО та біженців буде закінчення війни та пов'язаних з нею ризиків для безпеки, наявність належного доступу до електроенергії та води, послуг охорони здоров'я, житла та засобів до існування не менш важливим чином впливатиме на їхні рішення.
- Фактори, пов'язані з безпекою, як важливі сприятливі чинники для повернення, частіше згадуються серед біженців та ВПО зі східного, південного регіонів та міста Києва.
- Доступ до роботи та можливостей отримання засобів до існування в місці походження має особливо важливе значення для біженців, особливо зі східного і південного регіонів України та з міста Києва; тоді як для ВПО, особливо зі східної та південної частини країни, більш важливо мати доступ до електроенергії та водопостачання.
- Фактори, пов'язані з наявністю доступу до основних послуг у місці переміщення, є більш визначальними для біженців, ніж для ВПО, коли вони приймають рішення повернутися, зокрема, відчуваючи проблеми з доступом до стабільного житла, охорони здоров'я чи можливостей роботи в приймаючих країнах
- Так само, наявність доступу до інформації про ситуацію в місці їхнього походження та/або достатніх ресурсів чи підтримки для повернення має велике значення, коли справа доходить до прийняття рішення про повернення для більш ніж половини з обох груп населення.

Умови в Україні та місцях походження респондентів

Безпекова ситуація

Фактори, пов'язані з безпековою ситуацією в місці походження, мають найважливіше значення для переміщених осіб з України, як серед переміщених в межах країни, так і тих, які виїхали за кордон. Поєднуючи категорії важливості
«досить суттєво» та «суттєво» **майже дев'ять з десяти ВПО** (85%) **зазначають важливе значення** проблем з безпекою в місці їх походження, а також **більше ніж вісім з десяти біженців** (77%). **Закінчення війни** та **припинення тимчасової військової окупації в місцях походження** також зазначаються як дуже важливі сприятливі чинники, що зумовлюють повернення, як серед біженців (75% та 76% відповідно), так і серед ВПО (80% і 79%).

Значення безпекових факторів різниться залежно від регіонів та областей походження респондентів:

- Як серед біженців, так і серед ВПО ті, хто початково виїхали зі східного регіону (зокрема Луганської, Харківської, Запорізької та Донецької областей), південного регіону (зокрема Херсонської та Миколаївської областей) та з міста Києва оцінюють безпекову ситуацію в місцях свого походження як більш важливий сприятливий чинник для повернення, порівняно з тими, хто виїхав з інших регіонів України. Тим не менш, навіть серед біженців та ВПО з півночі, центру та заходу України фактори, пов'язані з безпекою, вважаються важливим сприятливим чинником для повернення для значної частки домогосподарств (87%, 83% та 77% відповідно).
- Вихідці з Харківщини та Херсонщини, надають найбільшого значення відсутності проблем безпеки у своєму місці походження (85-90%).

- Як і очікувалося, ВПО зі східного регіону, зокрема з Луганської, Запорізької та Донецької областей, надали найбільший пріоритет припиненню тимчасової військової окупації в місці свого походження (84–90%), як і біженці із Запорізької та Херсонської областей (84% у кожній).
- Серед ВПО люди, які виїхали з Харківської, Дніпропетровської, Київської та Миколаївської областей, найбільш важливим фактором вважають закінчення війни (частка коливається в межах 83-88%), а у випадку біженців цей фактор переважає серед осіб, які виїхали з Луганської, Харківської та Київської областей (80-84%)

ВАЖЛИВІСТЬ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З БЕЗПЕКОВОЮ СИТУАЦІЄЮ, ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

БІЖЕНЦІ

ВПО

Доступ до основних послуг та засобів до існування у місці походження

Основні послуги, житло та можливості отримання засобів до існування значно постраждали від війни і є одними з найважливіших факторів, що впливають на рішення про повернення переміщених осіб після покращення ситуації з безпекою. Утім, відмінність між ВПО та біженцями полягає у пріоритетному значенні стосовно основних послуг та засобів до існування. **ВПО** вважають доступ до **електроенергії та водопостачання** найважливішим сприятливим чинником, що зумовлює повернення у цій групі (73%), далі йдуть наявність доступу до роботи та можливостей отримання засобів до існування і послуг охорони здоров'я (67% кожен фактор); **біженці** ж вважають **доступ до роботи** найважливішим фактором, що зумовлює повернення (78%), далі йдуть доступ до послуг **електроенергії та водопостачання** (74%) і доступ до послуг охорони здоров'я (72%). Як серед ВПО, так і серед біженців на четвертому місці за важливістю зазначається доступ до житла, після якого йде доступ до освіти.

Залежно від регіону та області походження змінюється порядок пріоритетів щодо основних послуг.

- Подібно до важливості факторів, пов'язаних із безпекою, біженці та ВПО зі сходу, півдня та з міста Києва оцінюють доступ до базових послуг і засобів до існування в місці свого походження як більш важливий сприятливий чинник для повернення порівняно з вихідцями з інших регіонів Україна (85-95%). Крім того, біженці з північного регіону України (особливо з Сумської та Чернігівської областей), також зазначили, що ці фактори мають важливе значення (86%).
- Для ВПО доступ до електропостачання має найважливіше значення серед жителів майже всіх областей зі сходу, крім Дніпропетровської, та з півдня, крім Херсонської (від 72% до 76%), тоді як серед біженців вихідці з Луганської, Харківської Чернігівська та Київська області повідомили про вищу важливість доступу до електроенергії (від 80% до 87%) порівняно з іншими областями.
- Тоді як доступ до роботи та можливостей для існування в місці походження є найважливішим чинником для респондентів серед біженців та ВПО зі східного, південного регіонів та міста Києва, значно більшого значення надають біженці, особливо ті, що прибувають з Луганської, Запорізької, Харківської та Київа (понад 80% у кожній групі). Особи, які є економічно активними у місцях свого нинішнього перебування, вважають більш важливим чинником наявність доступу до роботи та можливостей отримання засобів до існування в місці походження як сприятливий фактор для повернення.
- Як ВПО, так і біженці зі східного та південного регіонів, зокрема з Луганської, Донецької, Херсонської та Запорізької областей, вважають найбільш важливим фактором доступ до житла в місці свого походження, хоча цей показник завжди вищий серед біженців (77-84%) у порівнянні з ВПО (64-66%). Крім того, понад 57% біженців та ВПО з Києва також вважають наявність житла в місцях походження сприятливим фактором для повернення.

ВАЖЛИВІСТЬ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОСНОВНИМИ ПОСЛУГАМИ, ЖИТЛОМ ТА ЗАСОБАМИ ДО ІСНУВАННЯ, ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ В УКРАЇНУ

БІЖЕНЦІ

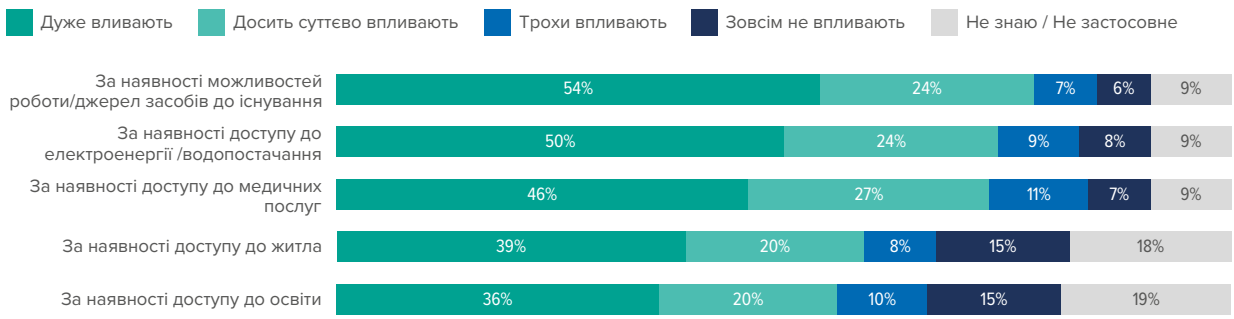

ВПО

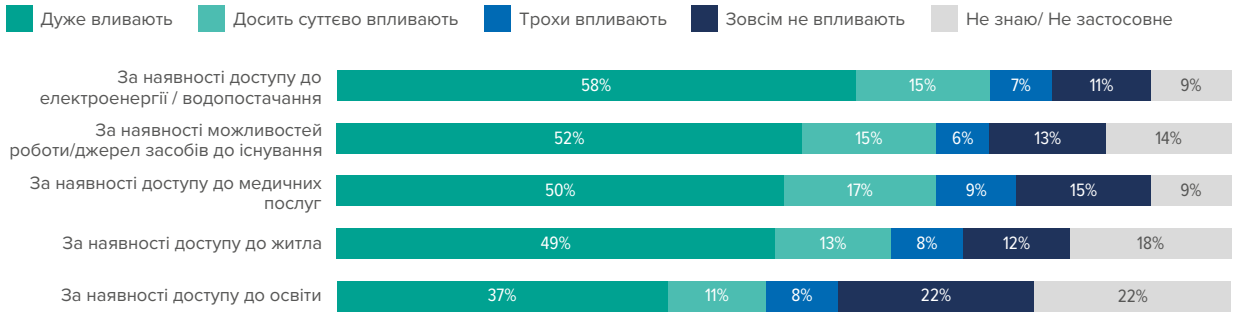

Доступ до інформації та інші особисті обставини

Також повідомляється, що наявність **достатньої інформації** є значним фактором повернення для більш ніж половини біженців та ВПО (54 та 3%), а також можливість відвідати місце свого походження серед біженців (52%). Наявність **достатніх ресурсів** вважається особливо важливим для тих, хто виїхав за кордон (56%) у прийнятті рішення щодо повернення в Україну.

- **Сім'я також впливає на рішення** повернутися, причому близько половини ВПО та біженців вважають готовність членів домогосподарств повернутися важливим фактором.

ВАЖЛИВІСТЬ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ІНФОРМАЦІЄЮ ТА ОСОБИСТИМИ ОБСТАВИНАМИ, У ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

БІЖЕНЦІ

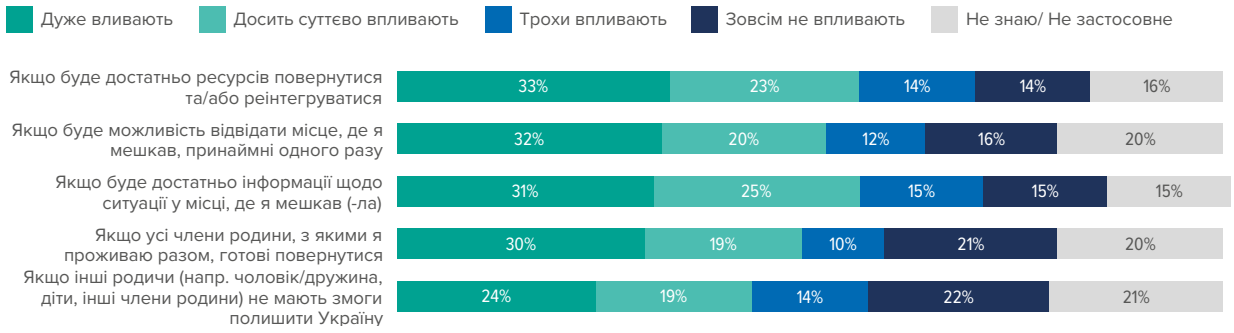

ВПО

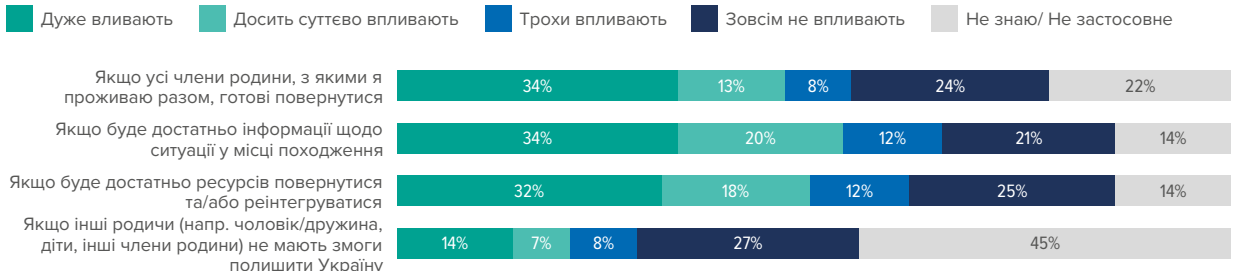

Порядок пріоритетності факторів, пов'язаних із доступом до інформації та особистими обставинами, різниться географічно. Наявність достатніх ресурсів для повернення та володіння достатньою інформацією про ситуацію в місцях походження є найбільш визначальним для біженців та ВПО зі сходу та півночі України, а також для біженців з міста Києва. Порівняно із середнім показником, наявність достатніх ресурсів або підтримки для повернення та/або реінтеграції оцінюється як більш важливий фактор для тих, хто має пошкоджене житло в місці свого походження (64 проти 56% серед біженців та 54 проти 49% серед біженців ВПО).

Умови в приймаючій країні/ районі переміщення

Фактори, пов'язані з **проблемами доступу до житла, основних послуг і можливостей для існування в країні перебування або місці переміщення**, як рушійні сили повернення, мають вищу важливість серед біженців порівняно з ВПО (**74% та 56%**), що відображає більшу важливість ситуації з безпекою і наявність базових послуг у місцях походження серед цієї групи населення. Як серед біженців, так і серед ВПО проблеми з доступом до житла або стабільним житлом у приймаючій місцевості є першим пунктом з точки зору рейтингу факторів, пов'язаних з умовами в поточних місцях, за якими йдуть проблеми з доступом до медичних послуг і проблеми з пошуком можливостей роботи.

Важливе значення, яке має кожен з цих факторів у впливі на наміри щодо повернення, залежить від приймаючої країни (для біженців) або регіону та області переміщення (для ВПО):

- Проблеми пошуку стабільного житла в приймаючій країні є більш важливими при прийнятті рішення про повернення серед біженців, які проживають у сусідніх країнах (58%), порівняно з тими, хто проживає в несусідніх країнах (51%). Зокрема, особи, які проживають у Словаччині та Румунії, надають цьому фактору найважливішого значення (64%), за ними йдуть ті, хто проживає у Польщі (59%).
- Труднощі з доступом до стабільних можливостей гідної роботи є більш важливими для тих, хто проживає в несусідніх країнах, ніж для тих, хто проживає в сусідніх країнах (55% та 40%). Біженці у Молдови надають цьому фактору найменшого значення (25%), тоді як для біженців у Словаччини цей показник вищий - 50%.
- У середньому, проблеми з отриманням або поновленням правового статусу сприймаються як однаково важливі для мешканців сусідніх і несусідніх країн. Однак, якщо порівнювати за країнами, це матиме

більший вплив на наміри повернутися серед тих, хто проживає в Румунії (41%), порівняно з тими, хто проживає у Молдові (22%).

Серед **ВПО:**

- Проблеми доступу до належного житла в місці переміщення вважають важливими більшою мірою ті, хто проживає в західних областях (зокрема в Закарпатській, Чернігівській, Львівській та Хмельницькій) і в місті Києві (від 45% до 57%).
- Проблеми з доступом до можливостей роботи є важливими частіше для тих, хто проживає в центральному регіоні (зокрема у Вінницькій та Кіровоградській областях) та на заході країни (особливо у Хмельницькій та Закарпатській областях).

ВАЖЛИВІСТЬ ФАКТОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З СИТУАЦІЄЮ В ПОТОЧНОМУ МІСЦІ ПЕРЕБУВАННЯ, ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

БІЖЕНЦІ

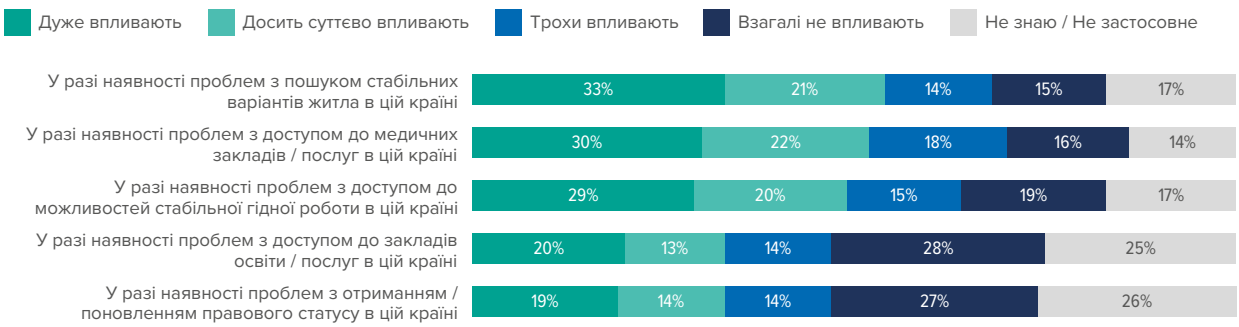

ВПО

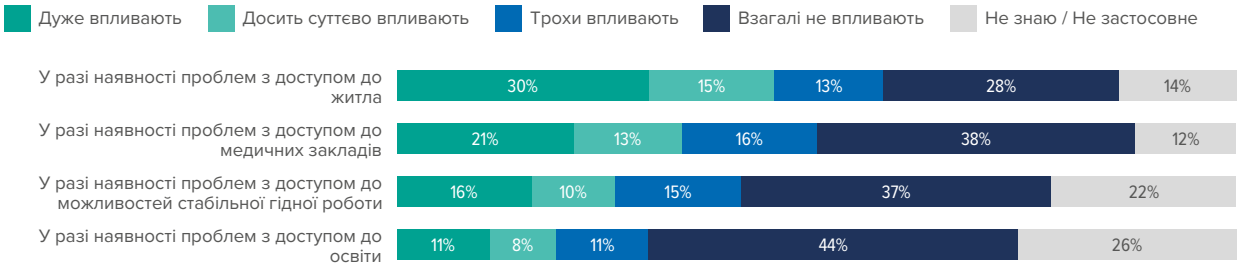

Як було зазначено для факторів, пов'язаних з доступом до основних послуг у місці походження, переміщені особи, які є економічно активними – як біженці, так і ВПО – надають більшого значення наявності можливостей гідної роботи в місці переміщення; біженці, які проживають у несусідніх країнах, надають цим факторам ще більшого значення.

Тенденції у часі

Значення, яке біженці надають різним факторам, що впливають на їхнє рішення повернутися, дещо змінилася порівняно з результатами попередніх раундів опитування. Незважаючи на те, що при прийнятті рішення про повернення ризики для безпеки все ще вважаються головним пріоритетом, значення, яке надається цим факторам, зменшилося, а відносна важливість інших факторів, пов'язаних з особистою ситуацією чи ситуацією в країні перебування, зросла. У порядку незначного збільшення фактори, пов'язані з особистим становищем, демонструють найбільші зміни, причому важливість того фактору, що інші родичі в Україні не можуть виїхати з країни при прийнятті рішення повернутися, зросла з 36% до 43%; як і зросла важливість готовності всіх членів домогосподарства повернутися - з 43% до 50%. Більше того, інші фактори, що впливають на рішення про повернення, дещо змінилися порівняно з попереднім раундом опитування: наявність проблем із доступом до стабільних можливостей гідної роботи (показник підвищився з 47% до 49%) або наявність проблем із отриманням чи відновленням правового статусу в країні перебування (збільшився з 31% до 34%).

СПРИЯТЛИВІ ЧИННИКИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ БІЖЕНЦІВ – ТЕНДЕНЦІЇ У ЧАСІ

ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕКОВИХ ФАКТОРІВ

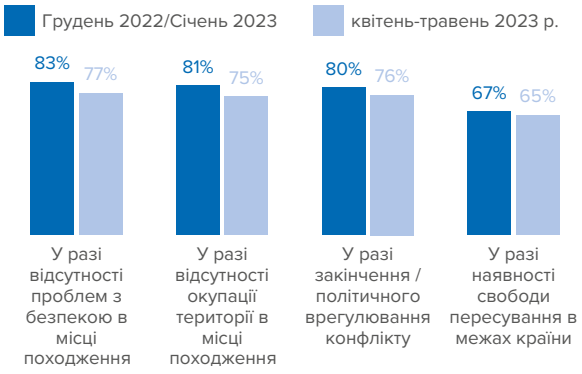

ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОСЛУГ

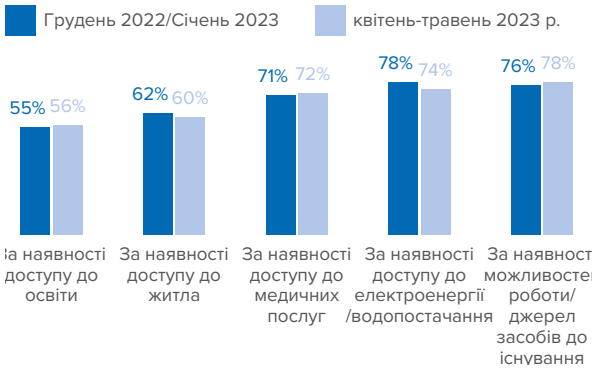

ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА ОСОБИСТИХ ФАКТОРІВ

ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ СИТУАЦІЇ В ПРИЙМАЮЧІЙ КРАЇНІ

Додаток 1. Вибірка та зважування

Біженці

Вибірки для лонгітюдного та нового опитування

Четвертий раунд дослідження серед біженців складався з двох підвибірок:

- **Лонгітюдне опитування.** По-перше, усі респонденти з попередньої (третьої) хвилі дослідження, які дали згоду на повторний контакт і були доступними, були запрошені взяти участь у цьому раунді за допомогою того самого способу збору даних, у якому вони брали участь спочатку (опитування телефоном або онлайн)
- **Нове опитування.** Щоб змінити вибірку учасників лонгітюдного опитування для досягнення цільового розміру вибірки, додаткову вибірку було обрано зі списку всіх одиниць у вибірковій сукупності.

Телефонні опитування

- **Вибіркова сукупність.** Вибіркова сукупність складалася з фокусних точок усіх «реєстраційних груп» (проксі для домогосподарств), які зареєструвалися в УВКБ ООН для отримання багатоцільової грошової допомоги в Молдові, Польщі, Румунії та Словаччині. Оперативним вибірковим набором був список одержувачів станом на 17 квітня 2023 року, який охоплював 206 774 групи. Групи відбирали окремо в кожній країні.
- **Схема формування вибірки.** Схема формування вибірки була адаптована для відображення різного рівня змін у генеральній сукупності у країнах, включених в дослідження. У Молдові, і особливо в Румунії новоприбулі сегменти були пропорційно включені до вибірки.
- **Розмір вибірки.** Цільова кількість респондентів на кожну країну становить 500 осіб, що представляють одне домогосподарство/ реєстраційну групу на одне інтерв'ю. Дослідження розроблено таким чином, щоб опитувати лише одного члена кожного домогосподарства/ реєстраційної групи. Фактично, лише один член кожної домогосподарства був обраний з бази даних УВКБ ООН. Щоб компенсувати відсутність відповідей, було застосовано коефіцієнт надмірної вибірки 7, тобто було надано 3500 контактів для охоплення цільових 500 респондентів у кожній країні. Учасники лонгітюдного опитування, які в попередній хвилі погодилися на повторне опитування (загалом 1 635 респондентів), були відібрані за достовірністю в поточній хвилі. Вони були доповнені свіжими зразками зі всесвіту, без урахування одиниць, які в попередній хвилі відмовилися брати участь або відхилили запит на повторний контакт. Усі інші одиниці були частиною придатного всесвіту, з якого було обрано «нову» вибірку.
- **Стратифікація вибірки.** Вибірку було неявно стратифіковано на основі двох змінних: структури реєстраційної групи та періоду прибуття до приймаючої країни. Вимір структури групи розглядає наступні три категорії: одинокі дорослі, дорослі з дітьми та кілька дорослих без дітей. У таблиці нижче вказано частку фокусних точок (кожна представляє реєстраційну групу), які підпадають під ці критерії. Сегменти періоду прибуття було збережено з попереднього раунду (ті, хто прибув у лютому-березні 2022 р., у квітні-серпні 2022 р. та у вересні-листопаді 2022 р.), і було додано четвертий сегмент для тих, хто прибув після останньої хвилі опитування, у грудні 2022 р.- квітні 2023 р.

ТЕЛЕФОННЕ ОПИТУВАННЯ: СТРАТИФІКАЦІЯ ВИБІРКОВОЇ СУКУПНОСТІ

ПЕРІОД ПРИБУТТЯ	ПОЛЬЩА	РУМУНІЯ	СЛОВАЧЧИНА	МОЛДОВА	ВСЬОГО
квітень-серпень 2022 р.	19 820	4 932	8 668	10 496	43 916
лютий-березень 2022 р.	119 852	2 141	10 880	8 316	141 189
вересень-листопад 2022 р.	1 264	6 555	2 220	4 114	14 153
грудень-квітень 2023 р.	394	4 142	300	1 430	6 266
Всього	**141 330**	**17 770**	**22 068**	**24 356**	**205 524**

СКЛАД ГРУПИ	ПОЛЬЩА	РУМУНІЯ	СЛОВАЧЧИНА	МОЛДОВА	ВСЬОГО
1 – одинокі дорослі	44 805	5 220	9 456	9 110	68 591
2 - дорослий (-лі) з дітьми віком до 18 років	88 016	11 088	10 461	10 604	120 169
3 – кілька дорослих, без дітей	8 509	1 462	2 151	4 642	16 764
Всього	**141 330**	**17 770**	**22 068**	**24 356**	**205 524**

Після стратифікації вибірки був зроблений випадковий вибір фокусних точок. Відбір одиниць вибірки проводився за списком загальної вибірки в кожній країні окремо. Члени лонгітюдного дослідження були відібрані з впевненістю (усі особи, які погодилися, були відібрані для повторного опитування). Оскільки всі ці одиниці належали до однієї з попередніх страт за періодом прибуття, необхідні були чітка стратифікація і відповідно окремий відбір у країнах із великою кількістю новозареєстрованих біженців шляхом поділу вибірки на сегменти для прибулих до та після попередньої хвилі. Для відбору в цих списках використовувався метод вибірки з фіксованим інтервалом після рандомізації (вибірка кожного N-го елемента зі списку). Основи вибірки були відсортовані за неявними критеріями стратифікації, а потім за випадковим числом, щоб порядок записів у тих самих стратах також був випадковим. Інтервал вибірки визначався як загальна кількість одиниць у системі вибірки, поділена на цільовий розмір списку вибірки, округлений до наступного цілого числа.

- **Збір даних.** Дані збиралися шляхом здійснення телефонних дзвінків від Ipsos-Україна в період з 27 квітня по 20 травня 2023 року. Було щонайменше три спроби додзвону. У випадку респондентів лонгітюдного опитування робилося чотири і більше спроб. Усі спроби додзвону були здійснені з використанням мобільної мережі. У випадку респондентів лонгітюдного опитування - якщо вони не відповідали по телефону, то дзвінки здійснювалися через Viber або Telegram. Якщо респондент підняв слухавку, але у нього не було можливості говорити, то призначався новий дзвінок на узгоджений час. Зрештою, було набрано 8 791 номер (1 631 номер із вибірки для лонгітюдного опитування та 7 160 - із нової вибірки, з метою досягнення цільової вибірки у 2 000 проведених інтерв'ю в чотирьох вибраних країнах (853 респондентів лонгітюдного опитування та 1 147 нових респондентів).
- **Точність.** Межа похибки, пов'язаної з розміром вибірки в 500 одиниць, становить до ±4,3% при довірчому інтервалі 95%. Максимальна межа похибки оцінюється для розрахунку 50% розподілу двійкового результату. Варто зазначити, що для будь-якої оцінки, яка ґрунтується на не повній вибірці (наприклад, тих, які стосуються потреб у навчанні), точність буде нижчою на коефіцієнт, що відповідає поширеності критерію (у цьому випадку наявність дітей шкільного віку) серед респондентів. Комбінована вибірка з чотирьох країн, що становить 2 000 респондентів, має номінальну максимальну похибку приблизно ±2,2%, хоча вагові коефіцієнти, які коригують

ДЕМОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ОНЛАЙН ПАНЕЛІ У ПОРІВНЯННІ З ЗАГАЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ

		ВІКОВА ГРУПА						
	СТАТЬ	15-17	18-21	22-24	25-34	35-44	45-54	55+
Загальне населення України	Чоловіки	2%	2%	2%	8%	10%	9%	23%
	Жінки	2%	2%	2%	8%	10%	8%	14%
СТРУКТУРА ПАНЕЛІ	Чоловіки	1%	4%	4%	18%	11%	4%	2%
	Жінки	2%	6%	5%	25%	14%	4%	1%

непропорційну частоту вибірки між країнами, збільшать цю межу через ефект дизайну та, відповідно, зменшать ефективний розмір вибірки.

- **Зважування.** Вагові коефіцієнти були розраховані для кожної країни, щоб контролювати будь-які відхилення в рівнях реалізації за квотами. Просте міжкліткове зважування в кожному окрузі було виконано на кожному перетині сегментів квоти часу прибуття та складу групи. Поздовжні учасники перенесли свої ваги після стратифікації з попередньої хвилі, які були використані як початкові ваги для постстратифікації в цій хвилі (новий зразок мав постійну «1» як початкову вагу на цьому попередньому етапі).

Онлайн опитування

- **Вибіркова сукупність.** Основу вибірки склали українські онлайн-панелі, які фокусувалися на учасниках панелі, які відповідають критеріям: виїхали з України після 24 лютого 2022 р., наразі не проживають в Україні та досягли щонайменше 18-річного віку. Крім того, онлайн опитування були спрямовані лише на респондентів, які проживають у будь-якій європейській країні, окрім Російської Федерації, а також Польщі, Молдови, Румунії та Словаччини (чотири країни, у яких проводилося телефонне опитування).

Онлайн-панель з України – це панель дослідження ринку, що складається з 450 000 осіб з цієї країни. Вона не базується на випадковій вибірці, тому не є репрезентативною для генеральної сукупності в строго теоретичному плані. Однак панель досить велика і має подібні характеристики, як і генеральна сукупність, тому вона забезпечує хороші оцінки ставлення та поведінки населення. Учасники дискусії, як правило, молодшого віку та переважно є мешканцями міст, порівняно з населенням України загалом. Онлайн-панель підлягає ряду перевірок якості, щоб забезпечити якість вибірки.

Багато учасників панелі виїхали з України після лютого 2022 року, але все таки були доступні через панель. Також було опубліковане запрошення для біженців у соцмережах взяти участь в опитуванні.

- **Збір даних.** Потім запрошення взяти участь в опитуванні були розіслані обраним учасникам електронною поштою або через програму панелі та бот Viber, якщо вони були встановлені учасниками панелі. У разі будь-яких труднощів із досягненням цілей для цієї хвилі надсилалися SMS-нагадування або повторні дзвінки, щоб направити учасників до онлайн-опитування. Учасники панелей, які були запрошені до участі в попередній хвилі, але не брали в ній участі, могли бути запрошені до поточної хвилі як нові респонденти.
- Робота на місцях проводилася з 27 квітня по 20 травня 2023 р. Посилання на опитування клікнули 14 089 разів. З цього числа 70% (n=9893) були виключені з фінального набору даних, оскільки не відповідали критеріям відбору, зазначеним в опитувальнику, а 15% (n=2137) не заповнили опитувальник. Лише ті особи, які відповідали критеріям відбору і повністю заповнили опитування, були включені у фінальну вибірку. Крім того, 58 кейсів було видалено з вибірки задля якості даних. До того ж, серед респондентів

лонгітюдного опитування 122 учасників зазначили, що повернулися в Україну, і тому вони відповідали на скорочену версію опитувальника. Остаточна загальна вибірка онлайн-опитування для цього раунду дослідження склала 1 888 респондентів (550 лонгітюдних і 1338 нових респондентів).

Комбінована вибірка

Зважування сукупності. Після об'єднання кейсів, зібраних за допомогою двох методів опитування, було розроблено показники питомої ваги за країнами для всіх проведених інтерв'ю з телефонних та онлайн-режимів збору даних, що відображає припущені реальні розміри загальної кількості українських біженців в різних країнах відповідно до поточних відомостей УВКБ ООН (https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine). Це зберегло ваги, обчислені для початкових ваг компонента телефонного опитування. Ці ваги були розраховані на основі повідомленого місцезнаходження респондентів під час інтерв'ю, отже, деякі особи, відібрані по телефону в Молдові, Польщі, Румунії чи Словаччині, також були перекласифіковані до країни їх поточного проживання. Однак респонденти, які тим часом повідомили, що повернулися в Україну, були класифіковані як такі, що належать до країни, якій вони початково зареєструвалися для отримання допомоги. Цей етап зважування відкалібрував вибірку на рівні країни, де перебували найбільші групи біженців, а отже, де також була найбільша кількість респондентів, і об'єднав решту країн в єдину категорію «інші» з власною вагою. Цю вагу зрештою було масштабовано таким чином, щоб вона дорівнювала номінальному розміру вибірки.

КОМБІНОВАНА ВИБІРКА: ПОКАЗНИКИ ПИТОМОЇ ВАГИ У НАСЕЛЕННІ

КРАЇНА	% БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЗАРЕЄСТРОВАНИХ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ (НАСЕЛЕННЯ)	СФОРМОВАНА ВИБІРКА	ВИБІРКА %	КОЕФІЦІЄНТ КОРИГУВАННЯ
Болгарія	0,9%	82	2,0%	0,46
Чеська Республіка	9,7%	244	6,1%	1,58
Франція (у т.ч. Монако)	2,2%	79	2,0%	1,12
Грузія	0,4%	85	2,1%	0,21
Німеччина	19,7%	336	8,4%	2,35
Італія	3,3%	159	4,0%	0,82
Литва	1,4%	100	2,5%	0,57
Польща	29,7%	504	12,6%	2,36
Республіка Молдова	2,0%	493	12,3%	0,16
Румунія	1,8%	502	12,6%	0,14
Словаччина	2,2%	496	12,4%	0,17
Іспанія (у т. ч. Андорра)	3,3%	92	2,3%	1,45
Туреччина	1,8%	108	2,7%	0,66
Інші країни Європи	21,6%	719	18,0%	1,20
ВСЬОГО	100,0%	4 000	100,0%	

ВПО – 2-й раунд

Склад вибірки

Другий раунд дослідження серед ВПО, проведеного Ipsos, складався зі стратифікованої випадкової вибірки домогосподарств/ реєстраційних груп ВПО, опитаних через їхніх представників по телефону. Підхід до вибірки був аналогічний телефонному компоненту вибірки біженців.

- **Вибіркова сукупність.** Вибіркову сукупність склали представники усіх «реєстраційних груп» (тобто домогосподарств), які зареєструвалися в УВКБ ООН як ВПО в Україні та були включені до бази даних proGres у цьому статусі. Робочою основою для вибіркової сукупності був список записів бази даних станом на 8 листопада 2022 р., що складався з 362 646 груп. Вибірку було взято з цієї основи із застосуванням неявної стратифікації. Щоб бути зареєстрованими в базі даних, ВПО повинні відповідати одному або декільком із наступних критеріїв уразливості: а) домогосподарства очолюване однією особою, що має принаймні двох неповнолітніх дітей або членів сім'ї старше 60 років; б) люди похилого віку (60+), які очолюють домогосподарства; в) домогосподарства з однією чи кількома особами з особливими потребами; та/або d) прийомні сім'ї, які опікуються дітьми без супроводу та дітьми, розлученими з батьками.
- **Стратифікація.** Вибірку було сформовано після неявної стратифікації основи вибірки за структурою реєстраційних груп (РГ) (три страти: 1 – одинокі дорослі, 2 - група з неповнолітніми, 3 - група дорослих), за періодом переміщення (три страти: 1 - лютий-березень 2022 р., 2 - квітень-серпень 2022 р. 3 – вересень 2022 р. і пізніше) та за напрямком переміщення, як показано нижче в Таблиці:

ОПИТУВАННЯ ВПО: СТРАТИФІКАЦІЯ ВИБІРКОВОЇ СУКУПНОСТІ

ПЕРІОД ПРИБУТТЯ	РЕЄСТРАЦІЙНІ ГРУПИ	%
лютий-березень 2022 р.	155 603	42,9%
квітень-серпень 2022 р.	165 398	45,6%
вересень 2022 р. або пізніше	41 652	11,5%
Всього	362 653	100,0%

СКЛАД ГРУПИ	РЕЄСТРАЦІЙНІ ГРУПИ	%
1 – одинокі дорослі	132 404	36,5%
2 - дорослий (-лі) з дітьми віком до 18 років	153 054	42,2%
3 – кілька дорослих, без дітей	77 198	21,3%
Всього	362 656	100,0%

	% РЕЄСТРАЦІЙНИХ ГРУП З РОЗПОДІЛОМ ЗА ОБЛАСТЮ ПЕРЕМІЩЕННЯ					
ОБЛАСТЬ ПОХОДЖЕННЯ	ЦЕНТРАЛЬНА (У Т.Ч. МІСТО КИЇВ)	СХІДНА	ПІВНІЧНА	ПІВДЕННА	ЗАХІДНА	ПІДСУМОК
Чернігівська	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	1,7%
Дніпропетровська	0,5%	1,4%	0,1%	0,1%	1,6%	3,7%
Донецька	8,7%	8,1%	1,6%	0,7%	6,6%	25,7%
Харківська	8,6%	5,0%	0,4%	0,2%	8,8%	23,0%
Херсонська	2,1%	1,2%	0,4%	1,8%	1,7%	7,2%
Київська	2,3%	0,1%	0,3%	0,0%	8,0%	10,7%
місто Київ	1,4%	0,0%	0,1%	0,0%	2,8%	4,3%
Луганська	2,2%	2,9%	0,2%	0,2%	2,2%	7,7%
Миколаївська	1,3%	0,1%	0,1%	2,4%	1,7%	5,6%
Інша область	0,8%	0,1%	0,4%	0,1%	1,9%	3,3%
Запорізька	1,1%	3,6%	0,2%	0,1%	2,0%	7,0%
Всього	29,5%	22,5%	3,8%	5,6%	38,5%	100,0%

- **Розмір вибірки.** Цільова кількість респондентів для ВПО становила 4 000 респондентів, кожен з яких представляв реєстраційну групу / домогосподарство переміщених осіб. В рамках дослідження було опитано лише одного члена кожного домогосподарства/реєстраційної групи. Щоб компенсувати очікувану відсутність відповіді, було застосовано коефіцієнт надмірного збільшення обсягу вибірки 7, тобто було надано 28 000 контактів для охоплення цільового обсягу 4 000 респондентів.
- **Формування вибірки.** Після стратифікації вибірки був зроблений випадковий вибір представників. Відбір одиниць вибірки здійснювався за списком загальної основи вибірки. Для відбору в цьому списку використовувався метод вибірки з фіксованим інтервалом (вибірка кожного N-го елемента зі списку) після рандомізації. Рамка вибірки була відсортована за критеріями неявної стратифікації, а потім за випадковим числом, щоб порядок записів у тих самих стратах був випадковим. Інтервал вибірки визначався як загальна кількість одиниць у системі вибірки, поділена на цільовий загальний розмір вибірки, округлений до наступного цілого числа.
- **Збір даних.** Дані збиралися шляхом здійснення телефонних дзвінків від Ipsos Ukraine в період з 4 по 29 травня 2023 року. Було три спроби додзвону. Усі спроби додзвону були здійснені з використанням мобільної мережі. Якщо респондент у той момент був недоступний, було заплановано новий дзвінок. Зрештою, для отримання цільової вибірки було набрано 13 707 номерів і проведено 4 001 інтерв'ю.
- **Точність.** Межа похибки, пов'язаної з розміром вибірки (4 000), становить до ±1,54% при рівні довіри 95%. Максимальна межа похибки оцінюється для розрахунку 50% розподілу двійкового результату. Для будь-якого розрахунку, який ґрунтується на менш ніж повній вибірці, точність буде нижчою на коефіцієнт, що відповідає поширеності критерію.

- **Зважування.** Постстратифікаційні ваги були розраховані для критеріїв стратифікації, щоб контролювати будь-які упередження через відсутність відповіді. Враховуючи багато категорій, які використовуються для стратифікації переміщення, компанія Ipsos використала «raking» - метод зважування, який калібрує вибірку для досягнення граничного розподілу сукупності для кожної змінної стратифікації/зважування. Критерії переміщення були скориговані таким чином, що цілі зважування зберігалися лише для класів із принаймні 50 респондентами, а решта кейсів були згорнуті таким чином:

АГРЕГАЦІЯ КЛАСУ ПЕРЕМІЩЕННЯ	НЕЗВАЖЕНИЙ N
з Дніпропетровської в східну	75
з Донецької в центральну (включ. Київ)	452
з Донецької в східну	420
з Донецької в північну	77
з Донецької в західну	332
з Харківської в центральну (включ. Київ)	365
з Харківської в східну	220
з Харківської в західну	318
з Херсонської в центральну (включ. Київ)	124
з Херсонської в східну	50
з Херсонської в південну	99
з Херсонської в західну	85
з Луганської в центральну (включ. Київ)	124
з Луганської в східну	172
з Луганської в західну	108
з Миколаївської в південну	98
з Миколаївської в західну	59
із Запорізької в центральну (включ. Київ)	65
із Запорізької в східну	216
із Запорізької в західну	104
з іншої області в центральну (включ. Київ)	132
з іншої області в північну	105
з іншої області в південно-східну	79
з іншої області в західну	122
ВСЬОГО	4 001

Додаток 2. Регресійний аналіз

Аналіз біноміальної логістичної регресії проводився в програмному забезпеченні IBM SPSS Statistical. Окремо в даних про біженців і ВПО було протестовано дві моделі для прогнозування намірів повернутися: перша в короткостроковій перспективі (модель 1), а друга – в довгостроковій перспективі (модель 2).

Модель 1: Наміри повернутися в короткостроковій перспективі

Залежна змінна:

- Залежну змінну було розділено на дві категорії: особи, які мають плани повернутися на постійній основі протягом наступних трьох місяців (14% вибірки як для біженців, так і для ВПО) і особи, які не мають таких планів або не визначилися (86% для обох вибірок). Категорія осіб, які не мають намірів повернутися, була використана як референтна категорія. Через відсутність даних у залежній змінній модель для біженців була запущена на 3 730 випадках, а модель для ВПО – на 3 906 випадках.

Незалежні змінні:

- **Біженці**: у фінальній моделі проаналізовано 10 незалежних змінних як предикторів намірів повернутися. Ці предиктори включали змінні щодо ситуації в місці їхнього походження (статус їхнього майна, родичі, які проживають в Україні, попереднє відвідування України), а також змінні щодо ситуації в приймаючій країні та інші чинники уразливості (вікова група, тривалість переміщення, тип розміщення, джерела доходу, статус зайнятості, правовий статус і взаємовідносини з місцевими жителями). Більшість змінних аналізувалися як категоріальні змінні, за винятком тривалості переміщення.
- **Біженці**: у фінальній моделі проаналізовано 10 незалежних змінних як предикторів намірів повернутися. Ці предиктори включали змінні щодо ситуації в місці їхнього походження (стан окупації області походження, стан майна, попереднє відвідування місця походження, наявність достатньої інформації для повернення) та змінні щодо ситуації в місці переміщення та інші чинники уразливості (вікова група, кількість дітей у родині, регіон переміщення, тип розміщення, джерела доходу, забезпечення основних потреб). Більшість змінних були проаналізовані як категоріальні змінні, за винятком кількості дітей у домогосподарстві.

Модель 2: Наміри повернутися в довгостроковій перспективі

Залежна змінна:

- Залежну змінну було розділено на дві категорії: особи, які мають плани чи сподівання зрештою повернутися в майбутньому (76% вибірки для біженців; 81% вибірки для ВПО) і особи, які не мають надії або не визначилися щодо остаточного повернення (24% для біженців, 19% для ВПО). Категорія осіб, які не мають намірів повернутися, була використана як референтна категорія для моделі. Через відсутність даних у залежній змінній модель для біженців була запущена на 3 630 випадках, а модель для ВПО – на 3 761 випадках.

Незалежні змінні

- **Біженці**: у фінальній моделі проаналізовано 12 незалежних змінних як предикторів намірів повернутися. Ці предиктори включали змінні щодо ситуації в місці їхнього походження (регіон походження, стан майна, родичі, які проживають у місці їхнього походження, попереднє відвідування місця походження), а також змінні щодо ситуації в приймаючій країні та інших чинники уразливості (вікова група, кількість дітей у домогосподарстві, тривалість переміщення, наявність кількох місць переміщення, тип розміщення, ситуація з житлом, статус зайнятості, джерела доходу). Більшість змінних аналізувалися як категоріальні змінні, за винятком тривалості переміщення (у місяцях) і кількості дітей у домогосподарстві.
- **Біженці**: у фінальній моделі проаналізовано 12 незалежних змінних як предикторів намірів повернутися. Ці предиктори включали змінні щодо ситуації в місці їхнього походження (регіон походження, стан майна, родичі, які проживають у місці їхнього походження, попереднє відвідування місця походження), а також змінні щодо ситуації в місці переміщення та інші чинники уразливості (вікова група, кількість дітей у домогосподарстві, тривалість переміщення, наявність кількох місць переміщення, тип розміщення, ситуація з житлом, статус зайнятості, джерела доходу). Більшість змінних аналізувалися як категоріальні змінні, за винятком тривалості переміщення (у місяцях) і кількості дітей у домогосподарстві.

У наведеній далі таблиці представлено список змінних, включених до аналізу, та їх розподіл

ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ ОБРОБКИ КЕЙСІВ: БІЖЕНЦІ

		МОДЕЛЬ 1		МОДЕЛЬ 2	
		N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК	N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК
Наміри повернутися: В короткостроковій перспективі	Так	508	13,6%		
	Ні	3222	86,4%		
Наміри повернутися: В довгостроковій перспективі	Так			2758	76,0%
	Ні			872	24,0%
Майновий стан	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	462	12,4%	455	12,5%
	Не знаю	338	9,1%	325	9,0%
	Повністю знищене або непридатне для проживання	281	7,5%	272	7,5%
	Частково пошкоджене	387	10,4%	378	10,4%
	Не пошкоджене	2262	60,6%	2200	60,6%

		МОДЕЛЬ 1		МОДЕЛЬ 2	
		N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК	N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК
Родичі в Україні	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	35	1,0%	34	0,9%
	Немає	320	8,6%	303	8,3%
	Тільки інший (-а) родич(ка)	2004	53,7%	1956	53,9%
	Подружжя або діти	1370	36,7%	1337	36,8%
Приймаюча країна	Сусідня країна			1331	36,7%
	Несусідня країна			2299	63,3%
Тривалість переміщення	(Числове значення, у місяцях; Середнє значення: 14; SD: 2,8)	3730		3630	
Попереднє відвідування України	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	60	1,6%	59	1,6%
	Так	1414	37,9%	1374	37,9%
	Ні	2256	60,5%	2197	60,5%
Вікові групи	від 18 до 24 років	201	5,4%	201	5,5%
	від 25 до 49 років	2551	68,4%	2479	68,3%
	від 50 до 64 років	790	21,2%	782	21,5%
	від 65 років	188	5,0%	169	4,7%
Кількість дітей у домогосподарстві	(Числове значення; середнє значення: .9; SD: 1)			3630	
Будь-яка особа в домогосподарстві з потребами у довгостроковому догляді	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			49	1,4%
	Так			487	13,4%
	Ні			3094	85,2%
Вид розміщення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	30	0,8%	29	0,8%
	Оренда житла власними силами	1553	41,6%	1482	40,8%
	Приватне житло, субсидоване Урядом	663	17,8%	653	18,0%
	Розміщення у приймаючій сім'ї	647	17,4%	638	17,6%
	Колективне розміщення+спільне розміщення+ інше	837	22,4%	828	22,8%
Тривалість розміщення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			1484	40,9%
	від 0 до 3 місяців			466	12,8%
	від 3 до 6 місяців			378	10,4%
	більше 6 місяців			1302	35,9%
Зайнятість	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	107	2,9%		
	Працюючі	1568	42,0%		
	Непрацюючі	2055	55,1%		
Переведення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	23	0,6%		
	Так	835	22,4%		
	Ні	2872	77,0%		
Якість життя загалом	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			100	2,7%
	Позитивні			1718	47,3%
	Нейтральні/негативні			1813	49,9%
Взаємовідносини з місцевими	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	56	1,5%	54	1,5%
	Позитивні	2745	73,6%	2664	73,4%
	Нейтральні/негативні	929	24,9%	912	25,1%
Правовий статус	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	53	1,4%		
	Тимчасовий захист	2755	73,9%		
	ТІЛЬКИ статус шукача притулку або біженця	333	8,9%		
	ТІЛЬКИ дозвіл на проживання або інший статус	272	7,3%		
	Статус шукача притулку або біженця ТА дозвіл на проживання / Віза	24	0,7%		
	Немає	293	7,9%		
Дійсний		3730	100,0%	3630	100,0%
Відсутній		270		370	
Всього		4000		4000	
Підгрупа населення		2653a		3324a	

ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ АНАЛІЗУ КЕЙСІВ: ВПО

		МОДЕЛЬ 1		МОДЕЛЬ 2	
		N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК	N	ГРАНИЧНИЙ ВІДСОТОК
Наміри повернутися: В короткостроковій перспективі	Так	554	14,2%		
	Ні	3352	85,8%		
Наміри повернутися: В довгостроковій перспективі	Так			3063	81,5%
	Ні			698	18,5%
Область походження	Наразі окупована	1892	48,5%		
	Інше	2013	51,5%		
Регіон походження	Центральний+Західний			10	0,3%
	Східний			2614	69,5%
	місто Київ			236	6,3%
	Північний			327	8,7%
	Південний			574	15,3%
Майновий стан	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	555	14,2%	535	14,2%
	Не знаю	364	9,3%	343	9,1%
	Повністю знищене або непридатне для проживання	733	18,8%	681	18,1%
	Частково пошкоджене	679	17,4%	666	17,7%
	Не пошкоджене	1574	40,3%	1536	40,8%
Родичі у місці походження	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			15	0,4%
	Подружжя або діти			413	11,0%
	Тільки інший (-а) родич(ка)			1088	28,9%
	Немає			2244	59,7%
Тривалість переміщення	(Числове значення, у місяцях; Середнє значення: 14; SD: 2,4)			3761	
Регіон переміщення	Центральний	958	24,5%		
	Східний	934	23,9%		
	місто Київ	238	6,1%		
	Північний	324	8,3%		
	Південний	261	6,7%		
	Західний	1190	30,5%		
Перше місце переміщення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			1	0,0%
	Так			2290	60,9%
	Ні			1470	39,1%
Попередні відвідування місця походження	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	5	0,1%	3	0,1%
	Так	1928	49,4%	1886	50,1%
	Ні	1972	50,5%	1871	49,8%
Вікові групи	від 18 до 24 років	156	4,0%	150	4,0%
	від 25 до 49 років	2121	54,3%	2045	54,4%
	від 50 до 64 років	1081	27,7%	1045	27,8%
	від 65 років	547	14,0%	519	13,8%
Кількість дітей у домогосподарстві	(Числове значення; середнє значення: .8; SD: 1)	3906		3761	
Вид розміщення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	6	0,2%	5	0,1%
	Оренда житла власними силами	2116	54,2%	2024	53,8%
	Розміщення у родичів/друзів	950	24,3%	923	24,6%
	Розміщення в місцевій приймаючій сім'ї	312	8,0%	300	8,0%
	Центр розміщення+спільне розміщення+інше	522	13,4%	508	13,5%
Ситуація з розміщенням	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			100	2,7%
	Краща/набагато краща			186	4,9%
	Така сама			1591	42,3%
	Гірша/набагато гірша			1884	50,1%
Зайнятість	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня			18	0,5%
	Працюючі			1229	32,7%
	Непрацюючі			2514	66,9%
Соціальний захист	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	25	0,7%	24	0,6%
	Так	3011	77,1%	2895	77,0%
	Ні	869	22,3%	842	22,4%
Забезпечення основних потреб	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	77	2,0%		
	Переважно/повністю	672	17,2%		
	Помірно	1477	37,8%		
	Частково/ взагалі не забезпечені	1680	43,0%		
Інформація для повернення	Не хочу відповідати/ відповідь відсутня	136	3,5%		
	Достатньо	2249	57,6%		
	Не достатньо	1520	38,9%		
Дійсний		3906	100,0%	3761	100,0%
Відсутній		95		240	
Всього		4001		4001	
Підгрупа населення		3016a		3270a	

Виключені змінні:

Наступні змінні були виключені з кожної моделі, оскільки було зроблено висновок, що вони не мають значного впливу:

Модель 1:

- **Біженці:** область походження, джерела доходу від зайнятості, джерело доходу від соціальної допомоги, групування в приймаючій країні, кількість дітей у домогосподарстві, забезпечення основних потреб, діти, які навчаються в школі в приймаючій країні, будь-який дорослий чоловік у домогосподарстві, загальна якість життя.
- **ВПО:** родичі в Україні, перше місце переміщення, ситуація з житлом, статус зайнятості, джерела доходу від роботи, джерело доходу від грошових переказів, тривалість переміщення, наявність дорослого чоловіка у домогосподарстві.

Модель 2:

- **Біженці:** область походження, джерела доходу від роботи, джерело доходу від грошових переказів, джерела доходу від соціальної допомоги, статус зайнятості, правовий статус, забезпечення основних потреб, діти, які навчаються в школі в приймаючій країні, наявність дорослого чоловіка у домогосподарстві.
- **ВПО:** окупація області походження, задоволення основних потреб, джерела доходу від роботи, джерело доходу від грошових переказів, регіон переміщення, наявність достатньої інформації для повернення, наявність дорослого чоловіка у домогосподарстві, розмір домогосподарства.

Прогнозування моделей:

Було встановлено, що всі моделі точно прогнозують понад три чверті даних. А саме:

- **Модель 1:** встановлено, що достовірно прогнозує 86,8% даних для біженців та 86,0%для ВПО
- **Модель 2:** встановлено, що достовірно прогнозує 76,9% даних для біженців та 82,0% для ВПО

Розрахунки параметрів

Логістичний коефіцієнт (B) для кожного з предикторів, розглянутих у моделі, а також його стандартна помилка, статистика Вальда, ступені свободи, p-значення, Exp(B) (коефіцієнт шансів) і 95-відсоткова довіра розраховано інтервал як для B, так і для Exp(B). Логістичний коефіцієнт (B) являє собою величину, на яку кожен предиктор, порівняно з його еталонною категорією, збільшить або зменшить логіт, тобто шанси дотримання певної категорії намірів (планування повернення в короткостроковій перспективі , не визначилися щодо повернення в один прекрасний день і не сподівалися повернутися в один прекрасний день) на відміну від дотримання переважної категорії намірів повернутися, тобто в надії одного дня повернутися в Україну. Чим ближче логістичний коефіцієнт до нуля, тим менший вплив має предиктор на прогнозування логіту. Критерій Вальда (і відповідне значення p) показує, чи логістичний коефіцієнт відрізняється від нуля. Exp(B) – це відношення шансів, пов'язане з кожним предиктором. Очікується, що прогнози, які збільшують шанси приналежності до певної категорії намірів повернення, матимуть

значення Exp(B) більше 1,0, а ті, які зменшують ці шанси, матимуть значення Exp(B) менше 1,0. Чим ближче Exp(B) до 1, тим менший вплив предиктора на заданий намір повернутися.

На графіках нижче показано оцінені параметри для кожного з розглянутих драйверів або предикторів і їх 95-відсотковий довірчий інтервал. Значення представляють величину, на яку очікується, що кожен предиктор, порівняно з його еталонною категорією, збільшить або зменшить імовірність мати наміри повернутися (у короткостроковій перспективі для моделі 1 або в довгостроковій перспективі для моделі 2), як проти того, щоб не мати намірів повернутися або бути невизначеним

РУШІЙНІ ЧИННИКИ НАМІРІВ: РЕЗУЛЬТАТИ БАГАТОВАРІАНТНОЇ РЕГРЕСІЇ (МОДЕЛЬ 1)

БІЖЕНЦІ

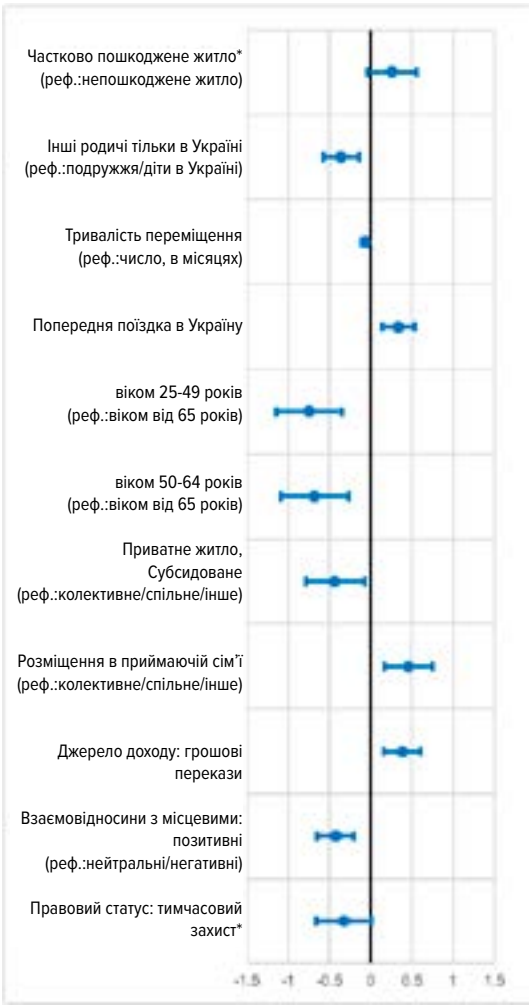

ВПО

*a p < .05; * p < .1*

DRIVERS OF INTENTIONS: RESULTS FROM MULTIVARIATE REGRESSION (MODEL 2) [A]

БІЖЕНЦІ

ВПО

[a] $p < .05$

ЖИТТЯ НА ПАУЗІ: НАМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ І ВПО

ЛИПЕНЬ 2023 Р.

Європейське регіональне бюро УВКБ ООН
rbeext@unhcr.org
https://www.unhcr.org/europe/

Представництво УВКБ ООН в Україні
Email: ukrki@unhcr.org
https://www.unhcr.org/ua

Для отримання додаткової інформації перейдіть на Портал операційних даних щодо України:
https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine

Ipsos SA у Швейцарії
Chemin du Chateau-Bloch 11
1219 Le Lignon – Genève
Email: contact_switzerland@ipsos.com